

BONDEVENNEN

Nr. 10 – 11. mars 2016

**Simen og Pia, med
nye utfordringar i sikte**

GI LAMMA DET ALLER BESTE

Pluss MAIA

- Prisgunstig melkeerstatning produsert i Norge
- Testet av norske lammeprodusenter med gode resultater
- Tilpasset moderat fôring og tilvekst
- Inneholder 22 % protein
- Lettoppløselig i vann og god smakelighet
- Passer til flaske og automatfôring

Pluss PONTUS

- Velprøvd og etablert melkeerstatning
- Brukt i Norge i flere år med svært gode resultater
- Tilpasset intensiv fôring og høg tilvekst
- Inneholder 24 % protein
- Lettoppløselig i vann og god smakelighet
- Passer til flaske og automatfôring

Produktene kan kjøpes i våre FK butikker, hos våre forhandlere, bestilles direkte på **www.fkra.no** eller ring vår ordretelefon **994 30 640**.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Tenker alternativt

REKTOR OG PROFESSOR i nyskaping og bygdeutvikling, Dag Jørund Lønning, ved Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling på Jæren, gjer det igjen. I 2014 blei han, av avisa Nationen sine lesarar, kåra til årets bloggar. Nyleg blei han av same lesargruppa kåra til årets bygdeprofil 2015.

KVA ER DET med budskapet til Lønning som fenger folk? Professoren representerer ein motstraums ideologi som set mennesket i sentrum.

– Det er menneska som er ressursen, seier Lønning.

Teiknar han ei draumeverd for folk, eller er han ein realistisk stifinnar og representerer ei reell motkraft til den makta, og den ideologien som pregar samtida?

LØNNING SNAKKAR OM bygda sin breispektra verdiprofil. Det handlar om eit breiare perspektiv enn berre å produsere mat. Landbruket set rammene for, og skaper byggerommet. Når landbruket forvittrar, blir det ikkje lenger attraktivt å flytta til bygda. Landbrukspolitikken er blitt altfor snever. Ein går frå mangfald til einsidig fokus på det som kan vegast og målast, der nøkkelorda er teknologi og avdrått.

Teknologiutvikling og avdrått bekymrar ikkje professoren. Her er kapitalen drivkrafta, dette klarer bonden sjølv.

Derimot er han bekymra for at attraktive lokalsamfunn og levande landbruk mange stader forvittrar. Premissar som er berande for bygdene.

– Vi har for lite merksemd på det skapande mennesket, fellesskap og berekraftige lokalsamfunn. Levande lokalsamfunnet kjem ikkje av seg sjølv. Lokalsamfunnet må skapast nedanfrå, det er viktigare enn nokon sinne, seier bygdeforskaren. Sentralisering er eit fy-ord i Lønning si tenking.

LØNNING ANGRIP politikken som inneber å bli færre og større, og meiner at vi er i ferd med å nå ei grense, der areal nå går ut av produksjon.

– Det er nok no, me treng ikkje færre bønder, er eit utsegn han ofte nyttar. Å tru at vi kan posisjonere oss for å konkurrere med EU-landbruket er ein urett påstand og naivt. Vi blir i beste fall ein dårleg kopi. Familielandbruket i EU blir skvisa. Industrielandbruket oppstår når bonden er borte. EU set nå i gang prosjekt for å gjenskape det me prøver å bli kvitt, hevdar Lønning.

Vi har ressursar som dei ikkje har. Vår særpreg er geografi, fjordane og levande lokalsamfunn. Vi må løfte fram at det bur menneske her. Dette er unikt.

Slik snakkar årets bygdeprofil, og professor Dag Jørund Lønning.

DET ER EIT PARADOKS at desse idéane blir tiljubla, utan at dei i nemnande grad blir implementerte i gjeldande landbrukspolitik. Her er det dei økonomiske spelereglane som rår på alle nivå. Matkjedane, foredlingsindustrien og bøndene må alle innrette seg etter effektivitet og plusstal i rekneskapen. Eit av orda som oftast blir gjenteke når landbrukspolitik er tema, er ordet konkurransekraft. Vi må ha konkurransekraft i heile verdikjeda for å demma opp mot eit sviktande importvern.

VI DREG IKKJE I TVIL analysen om årsak og verknad for levande lokalsamfunn og aktivt landbruk over heile landet. Den store utfordringa for teorien blir møtet med dei marknadsliberale kreftene som styrer norsk og internasjonal økonomisk politikk.

VI HAR FRAMLEIS ein politikk for skjerming og ei viss utjamning, men retninga uroar dersom draumelandet med levande bygder i heile landet er målet.

Eirik Stople
eirik@bondevennen.no

Årgang 119

Utgjevar:
Bondevennen SA

Abonnement:
kr 990,-

Bankgiro:
3201.05.11916

Redaksjon:
Sandvikveien 21, Hillevåg
Postboks 208 sentrum,
4001 Stavanger

Telefon:
51 88 70 00 (sentralbord)
51 88 72 61 (9.00-15.30)

E-post:
post@bondevennen.no

Internettadresse:
www.bondevennen.no

Redaktør

Eirik Stople
eirik@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 60/976 06 969

Redaksjonen

Jofrid Åsland (red. sjef)
jofrid@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 73 44/938 82 341

Jane Brit Sande
janebrit@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 63

Liv Kristin Sola
livkristin@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 64

Grafisk

Sten Torgeir Solberg
sten@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Thea Hjertuslot
thea@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Abonnement

Ann Solfrid Woldmo
ann@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Annonsar

Grete Botnan
grete@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Framsida

Godt samspel og allsidig husdyrproduksjon på garden til familien Høyland på Lende i Time kommune, Rogaland. Steg for steg har dei utvida produksjonen, og står no framfor nye investeringar på garden.

Foto:
Liv Kristin Sola

Denne veka i Bondevennen

På Lende i Time kommune driv familien Høyland med mjølk, sau og gris. Far og son utfaldar seg i kvar sitt fjøs. Asbjørn Lutro er fruktdyrkar i nasjonalhagen. På fruktgarden på Urheim i Ullensvang kommune ser dei lyst på 2016-sesongen, trass i katastrofeåret 2015.

Norsk Landbruksrådgjeving bidreg med fleire fagartiklar i dette numme-
ret. Du kan lese om gjødsellager, grovførkvalitet, raigras, såbed, og korn.
AgriAnalyse inviterte til internasjonal konferanse. Korleis går det med
landbruket utanfor Noreg?

Under landbrukskonferansen i Rogaland vart jordvern høveleg diskutert.
Fylkesmann, og tidlegare samferdselsminister, Magnhild Meltveit Kleppa
uttrykte undring over at jordvern ikkje vart nemnd i Regjeringa sitt fram-
legg til Nasjonal transportplan.

Rogaland Landbruksselskap delte ut sin heiderspris.

REPORTASJAR

Arbeidsdeling og samarbeid 8
Fruktdyrkar i nasjonalhagen..... 20

FAGLEG

Ulik på størrelse og strategi
men alle med gode resultat..... 23

AKTUELT

Ein analyse av verda 6
Årsmøte Hordaland Bondelag.... 7
Mjølkk i heile Rogaland..... 24
Landbrukskonferansen 2016
Samferdsel og jordvern
går ikkje i hop..... 26

NORSK LANDBRUKSRÅDGIVING

Gjødsellager 12
Grovførkvalitet på min gard..... 14
Vellukka isåing av fleirårig
raigras..... 16
Isåing med raigras i etablert eng 17
Det optimale såbed 18
Korn til modning som dekkvekst
i gjenlegg 19

DESSUTAN

BvLoggen.
Fra flor til bord..... 25
Faglag og møte 27

BESTILL GJØDSEL FØR 14. MARS OG SPAR PENGER

Få februar-pris og 2% ekstra kampanjerabatt på gjødsel, kalk og ensileringsmidler ved bestilling innen 14. mars.

Bestillingsrabatt

2% ekstra bestillingsrabatt i kampanjeperioden.

Kvantumsrabatt

1% ved minst 12 tonn

2% ved minst 18 tonn

3% ved minst 28 tonn

Levering

Gjødselbestillinger i kampanjeperioden, med FKRA transport, blir levert fortløpende.

Gjødsel som skal avhentes må tas ut innen 31. mars.

Kontakt

Bestill på **www.fkra.no**, ordretelefon **994 30 640**, din lokale forhandler eller FK butikk.

Lageret er begrenset i kampanjeperioden.

Det er lurt å bestille ensileringsmidler sammen med gjødsel.

HELgjødsel

Det er også mulig å bestille HELgjødsel med ekstra kobolt og/eller kobber i tillegg. Se utvalg i prislisten.

Må bestilles innen 14. mars.

Fullstendig prisliste på **www.fkra.no**

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger fôr, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 18 butikker og 9 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.

Ein analyse av verda

Korleis går det med landbruket utanfor Noreg? Det var eit av spørsmåla då AgriAnalyse inviterte til konferanse.

Jofrid Åsland

– Verda har blitt meir usikker. Det er noko vi må handtere, sa Ola Hedstein, direktør i Norsk Landbruks-samvirke, då han opna konferansen 2. mars i Oslo.

Han fortalde at innlegga i laupet av dagen skulle by på ein analyse av situasjonen i verda, og oppmoda til å sjå landbruket i Noreg i ljøs av verda.

– Den norske marknaden er i ei dramatisk endring, men konkurransekrafta til norske produkt er avhengig av noko meir enn eit mentalt grensevern, sa Hedstein.

Den synlege handa

Margaret Eide Hillestad, frå AgriAnalyse, har granska USA sin landbruks-politikk, og presenterte sine funn under konferansen.

I USA blir det produsert mat over alt, men produksjonane er spesialisert etter kvar dei ligg i landet. Landbruket er også lokalisert til dei store elvane.

Eide Hillestad trakk fram USA som ein av dei mest dominerande aktørane i verdsmarkanden, saman med EU og Kina. Ho skildra eit landbruk med heilt andre føresetnader og rammer enn det norske.

Forskaren tok tilhøyrarane med på ei reise i landbrukshistoria til USA, frå 1862 til i dag. I 1862 blei landbruksdepartementet etablert, og i 1933 kom den første jordbrukslova. I 1949 kom «Farm bill» med prisstøtte til bomull, kveite, mais, tobakk, ris og peanøtter. Det var også produksjonskvotar på desse produkta. I 1996 kom reforma «Freedom to farm», prisstøtte og produksjonsstøtte blei oppheva, og bøndene fekk eit fast beløp frå staten uavhengig av produksjon. Frå 2008 har det vore produksjonstøtte til soyabønneproduksjon for biodrivstoff.

Margaret Eide
Hillestad, frå
AgriAnalyse, skildra
landbruket i USA
under tittelen:
«Den synlige
hånd.»

– Me ser at bøndene tilpassar seg dei ulike politiske grepa, og endrar produksjonen. Altså verkar politikken, konstaterte Eide Hillestad.

Mangfaldig og variert

Produksjonane i USA varierer frå korn, erter, storfekjøtt og bomull, for å nemne noko.

– Utviklingstrekket er færre, større og meir produktive bruk, sa analytikaren.

Ho viste til at bøndene si inntekt er svært varierande, det er vanskeleg å føresei kva inntekta vil bli.

– Alle produkt må gjennom ein næringsmiddelindustri før det kjem på bordet til forbrukaren. Då er det lettare for industrien å ta kontroll heilt ned til produksjonen, sa Eide Hillestad.

Ho trakk fram konsekvensen av at industrien har mykje makt over produksjonen.

– Bonden blir ein slags franchisetakar. Bonden tek risikoen, men kan ikkje påverke så mykje av prosessen i produksjonen, forklarte Eide Hillestad.

Ho trakk fram reforma «Freedom to farm», som eit sentralt element i USA sin landbrukspolitik. I prinsippet kan kven som helst drive gard og produsere så mykje dei vil av til dømes mjølk.

Forskaren peika på at USA sin «Farm bill-politikk» har som føremål at forbrukarane skal få mat.

– USA har ein landbrukspolitik, og

den verkar, summerte Eide Hillestad.

Ho skildra ein politikk som har gått frå å avgrense produksjonen, til å i staden arbeide for å få avsetning på varene.

Big business på knappe ressursar

Bjørn Egil Flø frå NIBIO entra manesjen med kritikk i baklomma.

Han byrja sitt innlegg med ei fortelling frå heimegarden sin på Vestlandet. Flø fortalde at dei heime på garden alltid hadde ein pinne i baklomma då dei tynna gulerøter. Då dei skulle inn til matpause tok dei pinnen fram frå baklomma, og skrapa jorda ut av rillene under støvlane. Handlinga gjekk generasjonar tilbake, mest som ei symbolsk handling. Bøndene visste at jorda på garden var ein knapp ressurs, som måtte vernast.

– Me har samla gått inn i eit kollektivt moralsk forfall for molda i jordbruket, og lever etter læresetningar prega av orda; meir, større og færre. Me har balansert på jamt smale bommar i større høgde, utan eit einaste tryggnett. Prisen er mindre tryggleik med varierande prisar, sa Flø om utviklinga i landbruket.

Han etterlyste meir forskning og evne til å tenke utanfor boksen, for å finne rett kurs for næringa både innanlands og i verda.

Les meir om kva Bjørn Egil Flø meiner om utviklinga i verdas landbruk i Bondevennen nummer 11.

Årsmøte Hordaland Bondelag

Med 49 av 49 stemmer vart Frøydis Haugen attvald som leiar i Hordaland Bondelag.

■ Liv Kristin Sola

Årsmøtet i Hordaland Bondelag vart gjennomført 4. - 5. mars i Bergen, med 49 delegatar i tillegg til fylkesstyret, gjestar og æresmedlemmane Kari Valland og Nils T. Bjørke.

Bergensordførar Marte Mjøs Persen kom med ei helsing, og leiar i Hordaland Bondelag, Frøydis Haugen, fekk gode tilbakemeldingar på sine betraktningar til årsmøtet. Bondelaget hadde invitert Jostein Vik, seniorforskar ved Norsk senter for bygdeforskning, og Kåre Gunnar Fløystad, fagsjef Zero, til å halda faginnlegg. Meir frå desse kjem i nest nummer av Bondevennen.

Gledeleg medlemsvekst

Hordaland Bondelag har 39 lokallag. Bortsett frå Fedje, har alle kommunar minst eit lag. Leiar Frøydis Haugen, melder om ei gledeleg medlemsvekst i året som gjekk. Hordaland Bondelag hadde som målsettingen å auka medlemstalet med 26 medlemmar i 2015. Då året var omme viste tala at målsettinga vart mest tredobla, med ei auke på 75 medlemmar.

«Vi er på tredjeplass i medlemsvekst av fylkeslagene», skriv Frøydis Haugen, på Hordaland bondelag si facebookside.

Årets lokallag 2015

Prisen Årets lokallag, går til eit lokallag som har hatt god aktivitet og engasjement i året som gjekk. Nominasjon og kåring vert gjort av medlemmane i fylkesstyret, og er basert på årsmelding og innrapporterte aktivitetar.

Årets lokallag 2015 vart Ullensvang Hagebrukslag. Dei får ei pengegåve på 10.000 kroner, og går vidare til den nasjonale kåringa som går føre seg under Bondetinget i juni.

«I dette lokallaget har styret samarbeidet godt og engasjert seg både for medlemmene og for bygda. De har hatt studiering og flere kurs, og

Ros frå leiar i Hordaland Bondelag, Frøydis Haugen, til representantane frå Ullensvang hagebrukslag, som vart kåra til årets lokallag i Hordaland. F.v. Frøydis Haugen, Magnus Opedal, leiar i lokallaget, Olav L. Bleie og Endre Bjotveit.

de hadde stand på kampanjedagen i vår. De fikk til og med pressedekning! Lokallaget har sendt brev til ordføreren, svart på høringer og deltatt på mange møter lokalt der de har engasjert seg i ulike saker. De har også deltatt på møter andre steder i fylket, og i Oslo. I året som gikk arrangerte de for første gang Teknikkens Dag,

en stor suksess,» skriv Hordaland Bondelag på si nettside.

Utsendingane frå Ullesvang Hagebrukslag tok i mot prisen. Det var nyvald leiar Magnus Opedal og styremedlemer Endre Bjotveit og Olav L. Bleie.

Kjelde og foto: Hordaland bondelag v/ rådgivar, Maria Makloufi Skjold

Nytt styre i Hordaland Bondelag

Styret i Hordaland Bondelag f.v. Haugen, Byrkjenes Hauso, Fjelltveit, Heggenes Kvammen, Bjotveit, Handeland, Bø og Kleppe.

Styremedlem Leif Arne Lirhus og 3. vara Anita Jordalen gjekk ut av styret. Bodhild Fjelltveit kjem inn som nytt styremedlem.

Styret i Hordaland Bondelag 2016-2017

Leiar: Frøydis Haugen
Nestleiar: Frode Handeland
Styremedlemer:
Knut Byrkjenes Hauso

Kjetil Mehl
Bodhild Fjelltveit
Representant frå Hordaland bygdekvinnelag: Åse Kleppe

1. vara: Lars Bø
2. vara: Kari Heggenes Kvammen
3. vara: Endre Bjotveit

Kjelde og foto: Hordaland bondelag v/ rådgivar, Maria Makloufi Skjold

Arbeidsdeling og samarbeid

Det starta med mjølk, så litt sau, og nokre gris, og endå meir sau, og no vert det meir mjølk.

✓ Liv Kristin Sola

Det er noko for ei kvar interesse på garden til familien Høyland på Lende i Time kommune. Far og son utfaldar seg i kvart sitt fjøs. Men i kufjøset trør heile familien til. Garden høyrer til morsslekta til dagens bonde.

Ein bit av Lende på Bygdøy

– Morfar, Johannes Lende, kom heim frå Amerika, overtok garden og bygde nytt bustadhus. To år seinare sette han opp fjøset, seier Brigt Åge Høyland.

Årstalet, 1923, er støypt på veggen mellom to tradisjonelle fjøsvindauge,

med ruter og småglas. Det gamle tradisjonelle jærhuset på garden, bygd på midten av 1800-talet, vart flytta frå Lende til Bygdøy Folkemuseum, i 1934. Museet samla hus som skulle representera ulike byggestilar rundt om i landet. Lendestova står framleis på Folkemuseet på Bygdøy, medan den gamle skuten står att som ein del av steingarden, og historia på garden på Lende. No utviklar nye generasjonar garden vidare.

Epoxy-allergi

I 2003 starta Brigt Åge med kombinertproduksjon på gris. Mykje av arbeidet på det nye grisehuset gjorde han sjølv, blant anna mange timar med epoxy-maling. Det gjorde noko med helsa til bonden. Han kjende at noko var gale, men håpa det ville gå

over. Han ville ikkje uroa kona som var godt i gang med å fullføra vidaregåande skule. Tida gjekk, men helsa vart berre verre. Eitt år etter at grisehuset stod ferdig fekk bonden konstatert epoxy-allergi.

– Eg var ikkje i stand til å gjera fysisk arbeid, og måtte halda meg langt unna fjøset. Det gjekk så langt at eg vurdere å selja garden, seier Brigt Åge.

Sønene Ingebrigt og Simen var 14 og 12 år. I lag med ein avløyssar frå Romania, tok unggutane mykje av ansvaret for fjøsstellet og drifta av garden. Brigt Åge klarte å ta seg av kontorarbeidet, men det tok eit par år før han var i stand til å ta fatt på det daglege gardsarbeidet att. I dag er Brigt Åge frisk og fri for tabletar, og langtidsverknadane vart færre enn frykta, då han var på sitt svakaste.

Familien Høyland driv med mjølk, gris og sau på Lende i Time Kommune på Jæren. Brigt Åge sin morbror og kona hadde ikkje arvingar, og ga frå seg garden i 1988.

Aina og Brigt Åge Høyland har fire søner, Edvin 26, studerer til master i matematikk og fysikk, Simen 22, jobbar fulltid på garden i tillegg til agronomutdanning, og Ådne 18, går siste året på vgs. Sonen Ingebrigt ville blitt 25 i år, men ei tragisk bilulukke gjorde at familien mista guten så altfor tidleg.

Aina jobbar 40 % på eit dagsenter. Simen har ansvaret i sauehuset. Brigt Åge er sjefen i grisehuset. Kufjøset deler dei på, men Simen har ansvar for dei daglege rutinane. Brigt Åge er i sin tredje periode som kommunestyrerepresentant for Senterpartiet. Han har hatt tillitsverv i fleire landbruksorganisasjonar, og sit i sentral valkomité i FKRA.

I 2003 bygde Brigt Åge grisehus for å ha fleire produksjonar å spela på. Dei har 50 purker i kombinert produksjon, og rundt 1.100 slaktegris i året.

Dei har 28 årskyr oppstalla i båsfjøset frå 1923. Mjølkekvota er på 200.000 liter. I 1994 bygde dei ut fjøset for å få plass til framføring av oksar og 50 vinterføra sau. Saueflokken vaks, og i 2010 bygde dei sauehus til 200 vfs. 4 border colliar høyrer også til familien.

Dei disponerer 250 dekar dyrka jord som vert nytta til grasproduksjon, 190 dekar gjødsla beite og eit fellesbeite på 2.000 dekar som er ei blanding av gjødsla innmark, utmark og kystlynghei.

Brigt Åge (t.v.) og Simen Høyland har brukt nokre timar ved kjøkkenbordet for å planlegga nytt robotfjøs.

Gris på min måte

Produksjon av gris til juleribbe og grillsesongen var utgangspunktet då Brigt Åge starta kombinertproduksjon med 50 purker. Han la opp til ei pulje, og to kull i året. Ungpurkene rekrutterer han frå eiga besetning, i tillegg til nokre innkjøpte ungpurker.

– Eg inseminerer på andre brunst. Er det nokon som kjem opp att, får dei ein sjanse til. Utfordringa er å få ungpurkene i brunst på rett tidspunkt. Grisingsperioden kan dra ut, men det har eg tid til, seier grisebonden.

Han har også god tid til å vaska reint og tørka ut mellom innsetta. Bingane er reine. Ser bonden tendensar til skit på golvet hjå smågrisane, måkar han reint, strør, og legg litt Kvikk på golvet. Slik «dresser» han grisene til å halda liggearealet reint og tørt.

– Då meieriet slutta å levera myse, skifta eg kraftfôr i våtförblandinga, og opplevde at tilveksten auka på slaktegrisene. Kraftfôrutgiftene auka, men sluttresultat vart betre, med betre kjøtprosent og betre slakteprosent, seier grisebonden.

Grisene vert slakta i to puljer. Snittalder er 160 dagar og slaktevekta er 75-77 kg.

50 vart til 200

– Eg skulle ha 50 søyer, og dei skulle aldri til heis, seier Brigt Åge, som bygde ut til sau i 1994.

Etter kvart vaks saueflokken ut or avdelinga, og det var sau på ledig areal over heile garden. Simen er spesielt

Etter å ha prøvd dei nye purkene, har Brigt Åge gått attende til landsvin, mest på grunn av lynnet.

interessert i sau, og det var på tide å bygga. I 2010 vart sauene samla i nytt sauehus med plass til 200 vfs.

Paringa startar første november. I år har Simen inseminert 40 søyer, dei med best indeks og gode morsegenskapar, litt av alle rasar. Sauene er klipt og lyst, og dei 200 sauene ventar 440 lam. Trillingar og firlingar vert kopplam og får mjølk frå automat.

– Søyer med tre og fire foster får tilskot av e-vitamin fram mot lemming, for å redusera tal på dødfødde, og få meir livskraftige lam. Målet er å levera to lam per søye til slakt om hausten, seier Simen.

ROS-analysen frå 2015 viser ei slaktevekt i gjennomsnitt for 280 lam av alle fire rasane på 20,6 kg, og feittklasse 2+. 96,5 % av lamma vart klas-sifisert som stjernelam.

Sau i fleire variantar

– Veren er halve besetninga, seier Simen, som er ein av ni medlemmar i Time verering.

Eit ungt og godt miljø i ringen, aukar interessa for avl. Etter testing vert dei beste verane nytta som eliteverar i ringen. Resten vert selde for 5-6.000 kroner til bruksbesetningar. Sal av verar gir god økonomi, og god moti-

Simen har god nytte av border collie Pia, når sauene skal flyttast og handterast.

vasjon i laget. Målet er å få fram verar til avlsstasjonen på Staur.

– Me har alltid hatt spæl på garden. Dei er fargerike og lette å skilja frå kvarandre. Gutane hadde sine søyer då dei var små, som dei kjende att, seier far.

Simen nikkar. Trivsel i fjøset i oppveksten vekka hans interesse for dyra og gardsdrifta. I tillegg til 35 vfs av spæl og 135 NKS, har dei 20 svartfjes/lyngfår og 10 charolais.

– Det er spennande å prøva noko nytt. Charolais har fine jur, lite lamingsvanskar, og kvikke og livskraftige lam, seier Simen.

Spesielt er han imponert over moreigenskapane til årslamma, som er raskt oppe og sørgjer for lamma sine.

For 6-7 år sidan vart flokken med villsau erstatta med svartfjessau, ein skotsk rase som er kjend for å vera spesielt hardfør.

– Dei er gode beitedyr, og nyttar seg betre av fôret og har dobbelt så mykje kjøt som villsau, skryt Simen.

Beitar kystlyngheia

– Spælsaua går i heia i Ljosland i Åsral, svartfjes går i Skogen og skjøttar lyngheia, charolais går heime. Dei norske kvite (NKS) er fordelt mellom heia og skogen, summerer Simen.

Skogen, eller Breilio, som den heiter, er eit fellesbeite på 2.000 dekar. 70-80 dekar er gjødsla beite og 1.200 dekar er registrert kystlynghei. Ein brann for nokre år sidan rydda området, som no vert forvalta etter ein skjøtselplan. Lyngheia kan nyttast til beite, og vert brunne med jamne mellomrom.

– I Skogen går 13 vaksne skotsk høglandsfe på utegang, og 150 søyer, kvar med to lam. Beitesesongen strekk seg frå mai til rundt 20. oktober. Lamma vert henta heim i slutten av august, seier Simen

Blandevogn til sauene

I fjor bytta dei ut rundballerivaren med ei blandevogn, mest for å få snitta og blanda grovfôr til sauene. Ei blanding på 2 tonn varar i 2 dagar. Dei får god effekt av å snitta grovfôret.

– No ligg fôret på fôrbrettet. Det er slutt på å måka fôrrestar på ristene. Snitta fôr gir mykje mindre svin og høgare fôropptak, seier Brigt Åge.

Simen har merka seg at det går meir grovfôr, og trur dei kan spare kraftfôr. Kor mykje er han usikker på. Det er første sesongen dei prøver ut blandevogna.

Erter i attlegget

I år har dei pressa alt grovfôret i rundballar. I tårnsiloen ligg 1.slått frå 2014. Analysen viste 62 % tørrstoff. Det tørre fôret vert blanda med rundballar med blaut 3. slått. I tillegg har dei erter i blandinga til mjølkekyrne.

– Me prøvde erter i attlegget i fjor, og fekk ei god avling, som me fekk berga i hus til rett tid. Dagen etter kom regnet. Det varte i tre veker, fortel Simen.

Han vil fortsetja med erter som dekkvekst i attlegget, for å få ei ekstra avling som kyrne set pris på i fôrblandinga.

For å unngå forureining til Håelva, leiger dei slangespreiar til å køyra ut husdyrgjødsla på 160-170 dekar.

I fjor kjøpte bøndene blandevogn, mest for å få kutta grovfôret med tanke på sauene. Dei har ikkje angra.

– Me køyrer på 6 tonn om våren, for å få best mogleg effekt av husdyrgjødsla, seier Brigt Åge.

Dei sår med frøblanda Spire pluss 10, og tek 2 eller 3 slåttar, litt etter korleis vekstsesongen artar seg. 70 dekar er myrjord, og må tas med atterhald om veret.

Ny driftsplan og nytt fjøs

I fjøset står kyrne på bås. Kviger og oksar går i bingar. Kvigene blir flytta på bås før inseminering. Kalvane har si eiga avdeling der sauene tidlegare haldt til.

Ytinga har passert 8.000 kg EKM per årsku, med 4,3 % feitt og 3,3 % protein. Celletalet er stabilt rundt 110-120.000, men Simen fortel at 3-spente kyr er ei av utrangeringsårsakene.

– Målet var å auka ytinga til 8.000 liter. No er målet 9.000, seier Simen.

Blandevogna står over fôrluka på låven, og ein takmontert fôrutleggar fordelar grovfôret langs fôrbrettet. Kraftfôr, Formel Energi 80, gir dei manuelt 4 gonger i døgnet. Oksane får fri tilgang til kraftfôr fram til dei når 4 kg/dyr/dag. Slaktevekt er 320 kg med ein tilvekst på 640 gram/dag.

– Eg veit ikkje kva eg tener best på, om det er fire eller fem oksar i garden, seier Brigt Åge, og viser til at god plass kan betala seg i form av betre trivsel og betre tilvekst.

Tommel opp for nytt fjøs

– Eg hadde ingen planar om å bygga fjøs, med det første. Men då me tok inn kyrne for vinteren, rauk først eit bæsskilje, så gjekk ei spalte i ein av

Kalven er ein kryssing mellom nrf og holstein.

I fjøset frå 1923 produserer familien Høyland 220.000 liter mjølk i året.

– Dette er ikkje for framtida, seier Brigt Åge.

bingande. Då skifta eg meining, seier Brigt Åge.

Bonden fekk klarsignal frå banken, under føresetnad at Innovasjon Norge vert med på prosjektet. No kryssar dei fingrane for støtte. Teikningane av fjøset ligg på kjøkkenbordet. Simen har hatt ansvaret for planløyising og val av i-mek.

– Simen har tenkt, eg er berre med. Vil ungdommen driva garden vidare, skal eg leggja til rette med ppararbeid. Det er greitt å vera to generasjonar når me skal ta slike store investeringar, seier senior.

Dei bygger ut frå kapasiteten til ein robot. Der ligg lista, seier dei to, som no vurderer om dei skal kjøpa, eller leiga mjølkekvote. Målet er at fjøset skal vera klart i løpet av dette året.

Avl er Simen si store interesse. Målet er å få større og jamnare kyr, med fine jur og god haldbarhet. Med systematisk kryssing av NRF, holstein og brown swiss, kan han oppnå maks kryssingseffekt. Slik håper han å få ut det beste av kyrne, og samtidig utfolda seg i avlsplanlegginga. For å auka besetninga vil han nytta noko kjønnsseparert sæd, og kjøpa inn litt livdyr.

Må auka grovfôravlginga

Før han avsluttar agronomutdanninga, skal Simen ha laga ein ny driftsplan for garden, noko som kom på eit gunstig tidspunkt. I lag med Alf Hadland hjå Tine, har lendeboendene tenkt på tal. Dei har rekna på fôrbehovet sett i samanheng med dagens grovfôrareal. Svaret er greitt. Dei må

sikra ei avling på minst 740 FEM/dekar, for å ha nok grovfôr.

– Ikkje umogleg, men me må nok leggja nye planar for jordarbeid og fôr dyrking, kommenterer Simen.

Fjøset skal plasserast slik at kyrne går rett på kulturbete i beitesesongen. Planteikningane viser eit kaldfjøs på 27x60 meter, med gardin og isolert tak. Kalvar under 6 månadar skal gå i det gamle fjøset. Robotfjøset har plass til 50 kyr og 90 ungdyr, og har liggebåsar både til kyr, kviger og oksar.

– Me skal ha to liggebåsrekker slik at det vert god plass langs fôrbrettet, seier Simen.

Det viste seg at 2 rekker berre auka totalarealet med 42 m², samanlikna med 3 rekker. Dei skal nytta lokale entreprenørar, og kostnaden er berekna til 8,9 mill. Under spaltene er det flyterenner, og under 1/3 av fjøset støyper dei eit gjødsellager på 2.000 m³, 4 meter djupt og med dekke over.

Familiebruk

Familien er i lag om gardsdrifta. Brigt Åge er mykje ute på møter og oppdrag i samband med politikken og tillitsverv i ulike organisasjonar. Om sommaren tek Simen ein del oppdrag for ein maskinstasjon. Då er det eldstesonen Edvin og mor, Aina, som trør til heime.

– Eg slepp å uroa meg for kva som skjer heime. Det er godt, kommenterer Brigt Åge.

Aina og Brigt Åge vil ikkje påverka sønene sine framtidsval, men la dei bestemma sjølv.

– Me vil heller skryta og motivera enn å skjenna og klaga, seier Brigt Åge.

Etter to år på yrkesskulen som anleggsmaskinførar, opplevde Simen då han gjekk ut i lære, at det ikkje var det rette valet. Det var bonde han ville bli.

– Og far trong hjelp av ein som ikkje vert lei etter to lass med lortakjøring, ertar Simen.

Kjemien mellom far og son er god.

– Me driv ikkje og skjeller og roper til kvarandre, seier senior, men innrømmer at han har litt kortare lunte enn sonen. Simen berre flirer.

Har så me klarer oss

Simen fullfører agronomutdanninga no i vår. Han skryt av vinterlandbruksskulen, av miljøet og undervisninga. Planen er at Simen skal overta garden, men det er fleire år fram i tid. Med auka mjølkekvote og kjøtproduksjon på tre ulike husdyrslag på garden, er det nok arbeid og god nok lønsemd til at dei begge kan leva av gardsdrifta.

Brigt Åge fortel at dekningsbidraget på gris og ku har vore nokså likt i fleire år. Kva det betyr i tal, vil han ikkje ut med. Han smiler lurt og kastar eit blikk bort på sonen, men det kjem ikkje tal frå den kanten heller.

– Eg kan seia såpass at økonomien i grovfôrslakt, lam og oksar, har blitt betre dei seinare åra, freistar han, og humrar.

Grisen var meint som ein tilleggproduksjon. Men kan hende har senior ein baktanke med å halda sonen på ei armlengdes avstand frå grisehuset. Brigt Åge har ikkje planar om å bli arbeidsledig når Simen ein dag skal overta.

Gjødsellager

Innan storfehold, og særleg mjølkeproduksjon, dreiar det seg om ofte store mengder gjødsel som skal samlast, lagrast, transporterast og spreia.

**Edvin Andre Hugvik,
NLR Sogn og Fjordane
Bjørn Steinar Skarbø,
NLR Landbruk Nordvest**

Seinare tids utvikling med høgtytande kyr i lausdrift, gjerne med mjølkerobot, har ført til at mengdene som hamnar i gjødsellageret, har auka kraftig. Der det tidlegare vart rekna med 1,8 m³ per mjølkeku som normal (inkludert strø og vatn), må ein for slike buskarar no rekne mellom 2,5 og 3 m³ per månad inkludert strø og avløpsvatn.

Talet avheng ein del av robottype, då desse har ulikt vassforbruk.

Krav om tett forbindelse

Den tradisjonelle lagringsmåten for gjødsel har vore kjellar under husdyrrommet. Forbod mot open forbindelse mellom gjødsellager og husdyrrom for storfe, i nye bygg, har endra dette til at frittstående gjødsellager (rund kum) no er bortimot einerådande ved nybygg.

Kjellar under bygget vert ein kostbar konstruksjon når det skal vere tett golv.

Rett nok er det nyare produkt på marknaden som tek mål av seg til å tette opningar mellom fjøsrom og kjellar med hjelp av klaffar i opningane i spaltegolv. Produsenten hevdar at dette - saman med ei avtrekksvifte som skaper undertrykk i kjellaren - vil gje ein «tett nok» forbindelse til kjellar; slik at ein kan bygge kjellar under fjøsrom med spalteplank og «fritt fall» også ved nybygg.

Mattilsynet har ikkje gjeve førehandsgodkjenning til slike, og så langt føreset dei godkjenning basert på gassmåling i ettertid. I Rogaland er eitt slikt anlegg godkjent på denne måten.

Spalteplank med 4 prosent ope areal

Eit anna nyare produkt på marknaden er spalteplankelement med 4 prosent ope areal. Slike, i kombi-

nasjon med avtrekksvifte(r) i kjellaren, vert no montert i eit fjøs med «fritt fall» under oppføring i Møre og Romsdal. Elementa skal brukast i kombinasjon med skraprobot med vatn.

Det må likevel på det sterkaste understrekast at situasjonen kring slike produkt ikkje er eintydig avklara overfor Mattilsynet og det er ein del krav / tilhøve knytt til kjellarløyving som må takast omsyn til. Ei avklaring med Mattilsynet på førehand er sterkt å tilrå i kvart tilfelle for ikkje å risikere bruksforbod og/eller krav om ombygging i ettertid.

Dei normale tiltaka andsynes gassfaren må også gjerast med slike konstruksjonar.

Ope golv ved tilbygg

Ved ombygging av- og/eller påbygg til eit eksisterande fjøs med open forbindelse, kan ein bygge vidare med dette prinsippet, også i tilbygget, på visse vilkår. Etter kvart er det ein del som vel å gjere dette, men det dreiar seg om eit omfattande betongarbeid som kostar sitt. Ein typisk kjellar med 1.500 m³ volum (16 x 30 x 3,00 m netto) får ein betongkostnad rundt

Rund betongkum er den mest brukte lagertypen for storfe gjødsel i nyare bygg. Her ei utgåve forsynt med pyramidetak av armert duk som ligg over ei støtte plassert midt i tanken og spent nedover sidene. Foto: Jorunn Giskemo.

rekna til 1,1 mill. kr. opp til og med dragarar som grunnmurkonstruksjon for vidare fjøsoverbygg. I tillegg kjem grunnarbeid og utstyr for omrøring og tømning.

Fritt fall

Fordelen om ein kan ha fritt fall er at ein sparar seg skrapeanlegg, flytekanalar pumper og/eller andre innretningar for å frakte gjødsla til lageret. Dette slår ut både på investerings- og driftssida. Ulempa er gassfaren som verken må oversjåast eller undervurdast

Erfaring frå eit nyare fjøs i Møre og Romsdal viser at «fritt fall» i kombinasjon med avtrekk i kjellar og skra-

Tank med stålplateveggar og innvendig armert duk. Tanken kan demonterast og flyttast, etter måten, enkelt. Den vert levert i høgder på 4 og 3 meter og kan utstyrast med dekke for å halde nedbøren unna. Foto: «Hansen Protection»

perobot på spalten gjev reine og tørre golv, noko som er fordelaktig for klauvhelsa.

Runde kummar

Skal ein bygge utvendig lager, er frittstående gjødseltankar så godt som einerådane. Slike fins i betong som er mest brukt, men også i glasfiber og armert duk opphengt på runde stålveggar.

Når ein skal dimensjonere, bør ein kalkulere oppover. Litt ekstra diameter kan kome godt med i åra som kjem og kostar gjerne ikkje så mykje meir.

Betongtankar fins i systemutgåver både som plasstøyp og element. Så sant tilhøva elles ligg til rette (tilkomst / pumpeutstyr), er det ein fordel å få dei så djupe som råd er innafør det praktisk mogelege. Vegghøgder på 4 – 4,5 meter er etter kvart vanleg og fleire produsentar tilbyr dessutan ei ekstra grop i botnen med skrånande kantar, ca. 1 meter djup, for ekstra volum. Slike tankar kan gravast ned fleire meter om ønskjeleg, men grunnarbeida vil då bli omfattande.

Eksempelvis har eit slikt lager på ca. 1.700 m³ brutto (Ø= 22 m, H = 4,50 m) ein betongkostnad rundt 550.000 kr.

Ein betongkum på 720 m³ (Ø = 16 m, H = 3,6 m) har ein betongkostnad på 350.000 kr.

I tillegg kjem grunnarbeid og sikringstiltak og utstyr for fylling, omrøring og tømning.

Glasfibertankar vert levert i seksjonar og montert på- og forankra til ein plasstøyp betongbotn. Dei kan normalt gravast ned inntil 1 meter under visse føresetnader. Desse er etter kvart mindre vanlege i landbruket. Ein kum på ca. 1500 m³ (Ø = 20 m, H = 5 m) kostar 670.000 kr + botnplate ca. 100.000 kr. I tillegg kjem grunnarbeid og utstyr omtrent som ved betongkummar.

Lager i armert duk med stålplateveggar kan settast rett på ei avretta sandfylling. Dei største er ca. 700 m³ og finst i høgder på 3 og 4 meter. Dei kan ikkje gravast ned. Til gjengjeld kan dei demonterast og flyttast; eller

Flytedekke som leggst opp på gjødsla for oppsamling og utpumping av nedbør.

Foto: «Plany»

Grunnarbeida er enklare enn for betongkummar.

Ver likevel merksam på at det har vore tilfelle der stålveggen på eldre tankar av denne typen har sprukke på grunn av rust. Kostnaden med ein slik kum på ca. 700 m³ brutto er rundt 275.000 kr inkludert montasje, men pluss grunnarbeid og utstyr for fylling / tømning.

Talle

Spørsmålet om talle vert no og då reist. Eit tallefjøs er gjerne enklare enn eit fjøs med kjellar eller utskraping av gjødsla, og kan dermed gjerast rimelegare; sjølv om areal per dyr må vere større. Utfordringa er ofte å skaffe strø til ein overkomeleg pris. Ein må også ha eit system for spreining av strø. Det er også slik at talla veks opp i høgda, og ein må ha ei førløysing som tek omsyn til dette. I eit storfjøs dreiar det seg om opp mot ein meter om året.

Ein må dessutan ha anna utstyr til talle enn til blautgjødsel. Ofte er det òg ein fordel å kunne kompostere talla før ein spreier den.

Jorrdammar

Jorrdammar (laguner) er eit alternativ når tilhøva ligg til rette, men lite vanleg her til lands. På Vestlandet vil tomtetilhøva mange plassar vere utfordrande med tilstrekkeleg djupne til å oppnå nok lagervolum attåt nedbøren. Det er som kjent heller ikkje flatt alle stader.

Slike lager må ha ein tettingsduk

Sikring

Felles for alle gjødsellager er at dei skal vere sikra mot avrenning og det skal vere drenering med inspeksjonskumme som avdekkar slik eventuell lekkasje. Opne lagerkummar skal ha innvendig fastmontert stige, og der høgda over bakken er mindre enn 1,60 meter, skal dei ha gjerde på toppen. Jorrdammar skal ha gjerde heile vegen rundt.

Nedbør

Når ein skal bygge opne lager, må ein rekne med i alle fall 1 – 1,5 meter av høgda for å fange opp regnvatn og snø. Fleire plassar på Vestlandet regnar det dessutan meir enn dette, og då minskar det såpass på nettovolum at takløysing i praksis er naudsynt.

Slike fins som pyramidetak i armert duk som kan monterast både på nye og eksisterande lager. I tillegg fins flytekammer i armeret duk ein kan legge oppå gjødsla, som fangar opp nedbøren slik at den kan pumpest ut.

Takoverbygg eller flytedekke er òg eit alternativ ein bør vurdere for å auke nyttbart volum på eksisterande

Her kjem seks artiklar
innsendt av Norsk
Landbruksrådgiving
på oppdrag frå
Bondevennen.

lager. Ofte kan dei ettermonterast; sjølv med gjødsel i tanken.

Sekk

For å ta unna for mindre gjødselmengder når det elles er fullt, og ei stund til ein kan køyre ut, fins det «sekkar» i armert duk som kan leggast rett på bakken og fyllast med gjødsel. Desse må ligge på flatt underlag; og for å førebygge at det går hol på dei, bør dei ligge på ei pute av fin rundkorna sand. Det bør også skjermast av slik at dei ikkje vert skada i vanvare.

Satellittlager

Det har etter kvart vorte fleire store drifter innan storfe. Fleire av desse er basert på jord som ligg temmeleg spreidd. Dette aukar utfordringane og kostnadane med gjødselkøyring. For å bøte på dette kan satellittlager vere ei løysing. Dei kan fyllast opp i den rolegare årstida slik at gjødsel ligg klar til utkøyring nær jorda når spreinga skal skje.

Dersom ein brukar slangespreiing er satellittlager nærast ein føresetnad så lenge slangen ikkje når fram frå hovudlageret. Kapasiteten på slikt utstyr er så stor at det skal svært mykje til å halde den med gjødsel om den skal transporterast frå hovudlager under spreiging.

Containerar

Dei same lagera som kan nyttast ved driftsbygningen, kan og nyttast som satellittlager. Her har dei i armert duk med stålplatevegg ein fordel då dei krev enkelt grunnarbeid (når terrenget er høveleg), og dei kan flyttast om det er ønskjeleg.

I tillegg kan til dømes brukte containerar brukast til slike lager (slike som brukast på vogntog og i skipsfart t.d.). Desse plasserast på bakken, noko lunde flatt; ein fjernar gjerne taket og sveisar att dørene. Skal slike brukast til lager over noko tid, kan det vere ein fordel med innvendig duk for å unngå rust.

Grovfôr kvalitet på min

Hva er økonomisk optimal kvalitet?

Ingvild L. Nesheim og
Ingrid Møgedal, NLR Rogaland

Hva som er økonomisk optimal grovfôr kvalitet varierer fra gard til gard, mellom ulike produksjoner og dyregrupper på garden. I denne artikkelen vil vi ta utgangspunkt i melkeproduksjon, med vekt på produksjonsfôret til melkekyrne. Det vil i de fleste tilfeller være nødvendig med et eget grovfôr, eller en egen grovfôrmiks til andre dyregrupper som kalv, ungdyr og gjeldkyr, men det vil vi ikke gå inn på i denne artikkelen.

Det er flere mål på grovfôr kvalitet. Vi kan snakke om næringsinnhold, gjæringskvalitet og hygienisk kvalitet. Når det gjelder gjæringskvalitet og hygienisk kvalitet vil det alltid være en fordel at denne er best mulig. Hva som er optimalt grovfôr med tanke på næringsinnhold vil derimot variere, og vi vil i denne artikkelen klassifisere grovfôret ut fra fordøyelighet og innhold av energi (FEm eller NEL20 (MJ)).

Forutsetninger for de ulike grovfôr kvalitetene

– Høg energikonsentrasjon- krever kunnskap og interesse for fôring

Dersom en ønsker høy fordøyelighet og høy energiverdi i grovfôret er det nødvendig med tidlig slått. Om målet er å oppnå 0,93-0,96 FEm/kg tørrstoff (ts) (6,80 - 6,50 MJ) i alle slåttene, er det en fordel å ha flerårig rai-

gras som dominerende grasart i enga. Flerårig raigras er en grasart som egner seg godt til tidlig og hyppig høsting, og som naturlig har en høy fordøyelighet. Denne grovfôr kvaliteten krever i tillegg interesse og kunnskap om fôring. Så energirikt grovfôr inneholder lite struktur (NDF), og vil derfor kreve nøye sammensetning av fôrresjoner for å sikre nok struktur og unngå sur vom. Dette kan gjøres ved å bruke lite kraftfôr eller ved å tilsette struktur (NDF) fra andre fôrmidler.

– Middels energikonsentrasjon- gir lettere god balanse i fôrresjonen

Middels energikonsentrasjon på 0,88 - 0,92 FEm/kg ts (6,45 - 6,20 MJ) gir et fôr som er enklere å kombinere med kraftfôr. Det er mer fleksibelt på høstetidspunktet og det er dermed mulig å ha noe timotei i enga. Likevel må en stresser høstetidspunktet for å oppnå denne kvaliteten. Dersom engarealet er timoteidominert og målet er at alle slåttene skal ligge innenfor ønsket energikonsentrasjon, vil det bli en utfordring å ta godt vare på timoteien. Årsaken er at timoteien har behov for å skyte i løpet av sesongen for best mulig overlevelse. Likevel vil det være fullt mulig å oppnå denne kvaliteten i et treslåttsregime med blandingseng, dersom en aksepterer at raigraset tar mer overhånd de siste engåra.

– Låg energikonsentrasjon- krever store kraftfôrmengder

Dersom målet er å maksimere tørrstoffavling og varighet på timotei-enga vil det være gunstig å legge seg noe lavere i energikonsentrasjon. Ved 0,83-0,87 FEm/kg ts (6,15 - 5,85 MJ) har du et grovfôr med relativt mye struktur som tåler å kombineres med relativt mye kraftfôr. Likevel vil dette fôret gi lavere grovfôropptak, og dersom en har mye grovfôr og mål om å bruke mindre kraftfôr, vil det være vanskelig å oppnå høy ytelse ved et slikt grovfôr.

Beliggenhet, jordtype og klima

Hvor den dyrka jorda på garden ligger, samt jordtype og klimatiske fak-

Artikkelen er et resultat av prosjektet Rådgivning for bærekrafting melkeproduksjon, som er et samarbeid mellom NLR Rogaland og Klepp Rekneskapslag. Prosjektet er støtta av Fylkesmannen og Fylkeskommunen i Rogaland.

gard

Illustrasjonsbilde:
Foto: Ragnvald
Gramstad.

torer vil i stor grad legge føringer for valg av grovfôrstrategi. Først ved å ta hensyn til hvor garden ligger kan du optimalisere grovfôrproduksjonen og melkeproduksjonen ut fra gardens ressurser. Høyde over havet har stor betydning for overvintring, og hvor tidlig våren er. Om det er aktuelt å dyrke raigras vil derfor i stor grad avgjøres av beliggenhet. De ulike grasartene har ulike preferanser for jordtype og fuktighet. Derfor er det også viktig å ha jordtype med i tankene ved valg av grasart. I låglandet på Jæren er vekstsesongen lenger enn andre steder i landet. På godt drenerte arealer, som det er mulig å komme utpå både tidlig og seint i sesongen, er det derfor aktuelt å ta fire slåtter på raigraset, og legge seg på en høy energikonsentrasjon. Dersom garden ligger høyere over havet, har mye jord som tørker seint opp og/eller har kortere vekstsesong, er timoteibasert eng bedre egnet. Da er det som nevnt tidligere aktuelt å legge seg på midtels til låg energikonsentrasjon.

Areal – er grovfôrareal begrensende ressurser?

I godt tilpassa fireslåttsystem på Jæren er det mulig å ta like store tørrstoffavlinger på raigras, som i et treslåttsystem. Tidlig høsting gir høyere energiinnhold. Vi kan forvente en økning på 0,043 FEm eller 0,3 MJ ved å høste fire ganger kontra tre, og på den måten vil en ofte høste flere FEm (mer MJ) totalt ved

å slå fire ganger på raigraset. Samtidig vil et mer energirikt grovfôr ha et høyere potensiale for fôropptak, og dyra vil kunne spise mer av grovfôret. Arealbehovet vil derfor øke når en tar fire slåtter. Dersom en regner en avling på 1100 kg TS og en økning i fôropptak på 3 kg tørrstoff per dag, vil det være behov for ca. 1 daa mer per ku per år ved fire slåtter kontra tre. Det betyr at dersom grovfôrareal er begrensende ressurs på garden vil det ikke være lønnsomt å satse på den høyeste energikonsentrasjonen i grovfôret. Ved å legge seg på midtels til låg energikonsentrasjon vil grovfôropptaket til dyra være lavere, og dermed vil det totale grovfôrbehovet på garden reduseres.

Melkeytelse og plass i fjøset

Ytelsesnivå og plass i fjøset vil ha betydning for hvilken grovfôr kvalitet som er økonomisk optimal. Dersom plassen i fjøset er begrensende faktor, men du har tilgang på mer kvote, vil det ofte være gunstig å sikte mot så høy melkeytelse som mulig så lenge ikke kvoten er for kostbar. Ved god plass i fjøset i forhold til kvote vil det være mulig å ha flere dyr og litt lavere melkeytelse, men heller sikte mot høyere tørrstoffinnhold i melka.

Statistikk fra TINE viser at økningen i ytelse som vi har sett i Norge de siste årene skyldes økt bruk av kraftfôr. Det tyder på at svært høy ytelse i mange tilfeller fører til et høgt kraftfôrforbruk. Fôring med høy kraftfô-

randel, og samtidig ha den høyeste energikonsentrasjonen i grovfôret øker behovet for halm eller annet strukturfôr. Strukturen er da nødvendig for å unngå sur vom ved bruk av så store kraftfôrmengder. Ved litt lavere melkeytelse har en mulighet til å bruke et grovfôr med svært høy energikonsentrasjon, ved å redusere kraftfôrforbruket og legge til rette for et maksimalt grovfôropptak. Det betyr at ved mål om maksimal melkeytelse vil det ofte være økonomisk lønnsomt å legge seg på midtels energikonsentrasjon for å unngå for store innkjøp av halm eller annet strukturfôr. Ved å legge seg på lav energikonsentrasjon kan rasjonen igjen bli svært kostbar på grunn av behovet for store mengder kraftfôr for å oppnå ønsket ytelse.

Grovfôrpris

Prisen på grovfôret en produserer har stor betydning for økonomien på bruket. Lave grovfôrkostnader øker gevinsten ved å produsere mye, godt grovfôr, og på den måten spare kraftfôr. Høye grovfôrkostnader gir derimot større fordeler ved å produsere et drygt grovfôr som gir mye struktur og kan kombineres med mye kraftfôr. Her vil arrondering, maskinkostnader og størrelse på bruket være avgjørende faktorer. Det er viktig å få et forhold til hva grovfôret koster på den enkelte gard for å kunne gjøre de riktige vurderingene.

Vellukka isåing av fleirårig raigras

Gustav Orheim, frå Stårheim i Nordfjord, har med stort hell klart å få fleirårig raigras inn i eldre eng. Underhaug direkte-såmaskin brukt tidleg vår har fungert svært bra.
– No er raigrasandelen høg nok fleire stader, meiner Orheim.

Dag-Arne Eide
NLR Sogn og Fjordane

Fleirårig raigras dominerer i denne enga. Det var sein slått i 2015, biletet er teke 10.juni, ei lita veke før slåtten. Foto: Dag-Arne Eide

Ein stor del av arealet på garden er noko bratt, og Gustav har vore ute etter enkle metodar for å halde oppe avlingsnivået og kvaliteten på grovfôret. I 2011 kjøpte han ei brukt Underhaug direkte-såmaskin, og sådde med denne, mykje i april, både i 2011 og 2012. Han har brukt raigrassortane Fia, Figgjo og Calibra, utan at det er så nøye registrert når og kvar dei ulike sortane er brukte. Etter såing blei det tromla.

NLR Sogn og Fjordane har i 2015 følgt opp eitt spesielt skifte på garden, Hansflata, på 7 dekar. Her var det gamal eng utan raigras tidlegare. Det er ikkje sådd inn raigras sidan 2012, og i 2015 kan vi anslå raigrasandelen til 80-90 prosent, ein god del høgare enn elles på garden. Vi har vege rundballar og teke fôrprøvar frå begge slåttane på dette skiftet.

Arealet er gjødsla som normalt for distriktet, med blautgjødsl/gylle frå storfe, og OPTI-NS som einaste mineralgjødsl. Det er ikkje brukt ensileringsmiddel i rundballane. (Avling, sjå tabell 1)

Det var vått i graset ved begge slåttane, noko som syner godt på tørrstoffinnhaldet. Dette er å rekne som direktehausting av vått gras. Det var vanskeleg å få hausta til rett tid på grunn av det usikre veret på den tida. Det kom påfyll av regn mellom slåing og pressing. Avlingsnivået er derimot ganske høgt, 840 FEm pr dekar, fordelt på 2 slåttar. Dette er godt over middelavling på slåttemark i Sogn og Fjordane. Gjenveksten etter 2. slått

blei beita, og det er ikkje registrert avling på denne. (Kvalitet, sjå tabell 2)

Det burde sjølvsagt vore brukt syre som ensileringsmiddel på slikt vått fôr. Grunnen til at dette ikkje er gjort, er at det blir brukt ei eldre, lett presse utan kutting, og utan syreutstyr. I følge Gustav er pressa «gratis», og dette er eit billeg fôr, som også har gitt godt resultat i fjøsen. Dette året vart det spesielt vått i høve til det som er vanleg. Nytt rundballeutstyr vil bli både tungt og dyrt, og krev større traktor, osv....

Mjølkesyregjæringa har vore svært sterk. Mykje syre som restprodukt har gjort at pH er komen ned på eit nivå som gjer at det sannsynlegvis ikkje var smørsyre i fôret (ikkje analysert). Sukkerinnhaldet var lågt, dvs mykje av sukkeret blei brukt opp under mjølkesyregjæringa. Det var også i overkant mykje, både av ammoniakk og eddiksyre. Alt dette gjer at opptaksindeksen blei ganske låg. På grunn av høgt energiinnhald, blei fôr-kvaliteten berga nokolunde. Fôret var

Tabell 1: Tørrstoffinnhald og avlingsnivå på dei to slåttane i 2015.

	Tal ballar	Vekt pr balle	Tørrstoffprosent	Kg TS/dekar	FEm/dekar
1.slått 16.juni	33	812	16,2	595	541
2.slått 5.august	20	785	15,9	342	301
Sum					842

Tabell 2: Energi- og proteininnhald, samt gjæringskvaliteten i 2015.

	FEm/kg TS	Råprotein, %	NDF (fiber) g/kg TS	Mjølkesyre, g/kg TS	Eddiksyre, g/kg TS	pH	Ammoniakk-N, g/kg N	Opptaksindeks
1.slått	0,91	14,2	524	81	20	4,2	101	94
2.slått	0,88	15,7	524	106	22	3,7	92	89

Isåing med raigras i etablert eng

– erfaringer etter 4 sesonger med utprøvinger.

Svein Lysestøl, NLR Agder

Det har i perioden 2012-2015 vært prøvd ut isåing med ulike frøtyper i etablert eng for å øke avlingsutbyttet. En hovedkonklusjon i forsøkene er at isåing med frøblandinger foruten rene raigrasblandinger ikke har gitt utslag i høyere avling eller bedre graskvalitet. I noen tilfeller har det gitt økt avlingsutbytte ved å bruke flerårig raigras og ettårig raigras. Det har vært prøvd ut ulike former for utstyr som Einböck såfrøharv og UNIA direktesåmaskin, men en har ikke påvist at valg av utstyr har hatt betydning for resultatet.

Ulike startegier

Det har vært gjennomført forsøk med ulike strategier knyttet til isåing. I et felt i Vennesla kommune har det vært vedlikeholdssådd hvert år, over 4 år. En har forsøkt både med harving forut isåing, og med såing ved første gjennomkjøring. I dette feltet har det vært sikker avlingsøkning ved såing av flerårig raigras i kun 1 av 4 år (i 2014). Det er også vist at flerårig raigras kan bidra til å heve kvaliteten i enga i enkelte år, mens andre år får vi ikke denne effekten. En slik kvalitetsforskjell ble funnet i et felt på våren 2015 som var en vår med lave temperaturer.

I et annet felt i Birkenes kommune har det vært fokus på å forbedre en glissen eng samt øke varigheten på denne. Her har en prøvd med høstisåing av flerårig raigras etter 2. slått.

Isåing med Einböck såfrøharv. Foto: Svein Lysestøl.

Det var en mild vinter i etterkant av isåingen og dette burde ha gitt gode vilkår for raigraset etter såingsåret. Likevel gav såingen ikke sikker avlingsøkning i året etter såing. En utprøving med ettårig raigras i samme felt gav sikker avlingsøkning i 2015, men ikke i året før. Dette kan henge sammen med at en i dette året hadde store utfordringer med tørke.

Rette forhold og til rett tid

Erfaringene viser at det ikke er enkelt å etablere spiring i et allerede bestående grasdekke. Suksess med isåing handler i stor grad om rett og tidlig såing, været (tørke, nedbør, temperatur), og hvordan dette bidrar til spireforhold for de nye frøene i jorda. Utfra vårt arbeid vil våre anbefalinger være at en bruker enten ett, to eller flerårig raigras. En må videre påse at frøene får god jordkontakt, og at såing skjer i periode uten vesentlig tørke. For å bedre jordkontakten vil det

være fordel med tromling og gjerne også med spredning av husdyrgjødsel i samband med isåing.

Vi har gjort beregninger som viser at en under gitte forutsetninger må ha en avlingsøkning på 30-55 FEm for å forsvare isåing økonomisk. Det beste lønnsomheten får man, i vårt eksempel, med å ha en 6 m Einböck. Det er verdt å merke seg at i våre forsøk er en sikker forskjell i totalavling i størrelsesorden 150-200 FEm/kg TS. Derfor vil vi vanskelig kunne avdekke avlingsøkninger på 50 FEm/kg TS i våre forsøk. Det vil fortsatt være behov for å få tilgang til flere resultater som kan si mer om mulig økt avlingsutbytte ved isåing med raigras. Utfra våre erfaringer, er vi forsiktige med å gi anbefalinger om isåing i etablert eng. Velger man likevel å bruke denne metoden har vi gjennom nevnte arbeid fått kunnskap om noen kritiske suksessfaktorer for å øke sannsynligheten for et vellykket resultat.

vått og utriveleg å få inn på fôrbrettet, men det blei blanda med tørrare og seinare hausta gras i rundballar. Kyrne slapp å ete lenge før ungdyra fekk restane, og nytt fôr kom på plass. Ytinga i fjøsen var på 10.000 kg EKM i 2015. Låg feitt-prosent er utfordringa her på garden.

Vårgjødslinga på Hansflata var ca 5 tonn gylle + 40 kg OPTI-NS. Under

gunstige tilhøve er dette svært sterk gjødsling. Etter 1. slått blei det brukt 5 tonn gylle/blautgjødsla + 18 kg OPTI-NS pr. dekar. Dette vil seie vel 10 kg nitrogenverknad pr. dekar, noko avhengig av vertilhøva som var rundt spreining av husdyrgjødsla.

Proteininnhaldet i fôret blei høveleg i begge slåttane, men kanskje i lågaste laget i høve til den forholdsvis

sterke gjødslinga. Det har vore slik i fleire år, og det har vore spekulert på kvifor han slit med å få nok protein i fôret. Husdyrgjødsla blir ofte spreia svært tidleg, kanskje for tidleg, i høve til utviklinga på graset. Det kan også vere fare for utvasking av gjødsla ved for tidleg spreining. Dette kan vere ei årsak til det moderate proteininnhaldet som har vore i fleire år.

Det optimale såbed

Det som er mest avgjørende er fuktighetsforholda i jorda i forhold til når de ulike arbeidsoperasjonene blir utført.

Arne Vagle og Ragnvald Gramstad,
NLR Rogaland

Å få etablert et optimalt såbed kan ofte være en utfordring i en travel hverdag, under skiftene værforhold, med nedbør og fuktig jord. Et viktig moment er å ha tålmodighet i forhold til dato og klokkeslett. Det er av mindre-, og heller liten betydning, om såtiden blir 1. april, 20. april eller 16. mai.

Lagelig jord

Vanninnholdet i jorda ved kjøring er en meget viktig faktor for bæreevne, jordpakking og kvaliteten på såbedet. Kjøring på rå jord ødelegger jordas poresystem og skadene blir større jo tyngre redskap og jo råere jorda er. Når det blir færre porer i jorda, fylles disse raskt med vann når det kommer nedbør, og det blir liten plass for nødvendig luft til plantene.

Sjekk derfor jordas lagelighet (konsistens) før du starter jordarbeidinga. Det gjøres enklest ved å sjekke om jorda smuldrer, ved hjelp av en spade. Ta ut jord fra matjordlaget og form den til en ball. Dersom denne enkelt kan smuldres opp igjen med hendene eller ved å slippe den mot f.eks. spaden er jorda lagelig og kan bearbeides.

Jordarbeiding

All jordarbeiding skader strukturen, - derfor må jordarbeidingen gi en positiv effekt. En må lære å stille inn redskapen i forhold til den oppgaven en ønsker å utføre. Kjøring og jordarbeiding på fuktig åker skader jordstrukturen. En bør derfor holde seg borte fra åkeren, - hvis mulig, når det er rått. Dårlig pløgsle er bortkas-

tet arbeid, en må lære å pløye og stille inn pløgen riktig.

Hovedhensikten med jordarbeiding er å lage et såbed. I tillegg kan en redusere ugras, sjukdommer og molde ned gjødsel og planterester. En kan også løse opp tidligere kjøreskader og legge til rette for de prosesser som bygger opp jordstrukturen. Jordarbeiding hjelper også på å frigjøre næringsstoffer.

Det ideelle såbedet

I spiringens startfase må frøet ta opp vann, og god kontakt mellom jord og frø er viktig (3) (se figur). Frøet bør derfor plasseres på en noe fastere bunn (4), under et sjikt med fine aggregater (2). De fine aggregatene skal fungere som en barriere mot fordampning og tap av vann, samtidig som det skal gi god lufttilgang. Det aller øverste sjiktet (1) har som oppgave å beskytte ved kraftig regn og motvirke skorpedanning. Sjiktet bør derfor bestå av grovere aggregater, samt inneholde organisk materiale. Jord med høyt moldinnhold er mindre utsatt for skorpedannelse.

Dersom en likevel må bearbeide jord før den er lagelig, må etablering av åker skje med minst mulig jordarbeiding, eksempelvis en harving til 10 - 15 cm med ei grov harv før en, etter

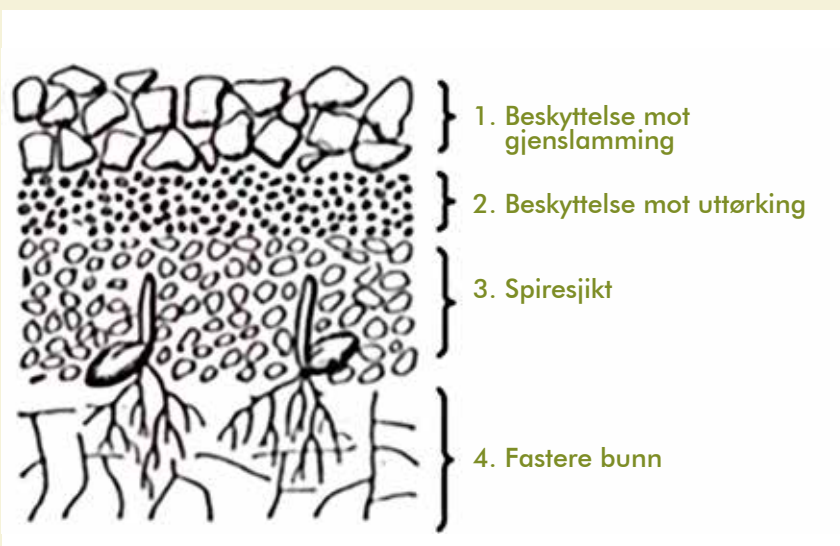
litt opptørring, sår. Må arealet pløyes, bør pløedybden være så grunn som mulig.

Såtidspunkt

Forutsatt at jorden er lagelig, er tidlig såing som regel alltid positivt med hensyn til avlingsmengde. Eldre norske såtidforsøk for korn viste at med såing den 20. april på laglig jord, avtok avlingen med 3 prosent ved 10 dagers utsettelse, 10 prosent ved 20 dager, 23 prosent ved 30 dager og 40 prosent ved 40 dager.

Sådybde

Ved gode spiringsforhold bør kornet plasseres på 3-5 cm dybde. Både dypere og grunnere såing er uheldig. For grunn såing gir ujevn spiring på grunn av fuktighetsvariasjoner i det øverste jordsjiktet, samt at jorden kan dekke kornene dårlig. Djup såing gjør at mer opplagsnæring enn nødvendig må brukes for å få spiren over bakken, noe som fører til at plantene svekkes. Dersom en vil så nytt grasfrø, bør en unngå å legge grasfrø så mye dypere enn ca. 1-2 cm. Såfrø som timotei og engrapp kan en med fordel så, ikke dypere enn 1 cm. Det kan være aktuelt med tromling, både før og etter såing, dersom en har erfaring med for dyp såing.

Korn til modning som dekkvekst i gjenlegg

Korn til modning er fortsatt en aktuell dekkvekst til eng. Korn til modning, som dekkvekst, gir et godt gjenlegg, og er et godt utgangspunkt for stor engavling året etter, sammenlignet med grønnfôr som dekkvekst.

**Arne Vagle, NLR Rogaland
Sigbjørn Leidal, NLR Agder**

Korn til modning har lenge vært en vanlig dekkvekst ved såing av gjenlegg til eng, særlig i kystnære deler av Rogaland og Agder, samt dalsbygder i Aust-Agder. Å sløyfe dekkveksten er i mange tilfeller det beste på myrjord eller annen jord som har dårlig bæreevne. Korn i blanding med erter, vikker eller andre ettårige vekster som høstes før kornet når modning, er fornuftig der jorda er kjøresterk, og der det av klimatiske eller andre årsaker ikke er aktuelt å la kornet gå frem til modning.

Korndyrkinga har generelt gått mye tilbake i Agder og Rogaland de siste årene. Dette kan til dels forklares med at i områder med kraftig satsing på melk og kjøtt har behovet for grovfôr økt. Dessuten er det et faktum at økonomien i korndyrkinga har vært under press, og mange føler at lønnsomheten er svak. Sammenlignet med gjenlegg uten dekkvekst opplever mange at det er bedre konkurranse mot frøugras når man bruker dekkvekst. Flere forsøk på Sør-Vestlandet på 90-tallet viste at dekkvekst i gjenlegget ikke reduserte engavlinga de påfølgende tre årene sammenlignet med gjenlegg uten dekkvekst. I tillegg fikk man meravlinga av dekkveksten i gjenleggsåret.

Kornart og sort

Tidlig bygg er regnet for å være best egnet som dekkvekst til eng. Sein havre er dårligst egnet, i den forstand at gjenlegget blir tynnere, og enga

*Det kan være krevende å få et godt gjenlegg, her har bare kornet som dekkvekst spirt.
Foto Arne Vagle*

i påfølgende år gir mindre avling. Hvete kommer i en mellomstilling, men blir ikke omtalt videre på grunn av svært lite dyrkingsomfang på Sør-Vestlandet. Den seine sorten Belinda er derfor det minst heldige valget som dekkvekst, etterfulgt av Odal som er litt tidligere, og den tidligste sorten Ringsaker, som inntar rollen som best av havresortene. Generelt er havre ganske stråsvak, og hvis man får kraftig legde, er i praksis gjenlegget å regne som tapt. Vekstregulering kan hjelpe noe, men er ingen garanti mot legde.

Seksradssortene av bygg er en god del tidligere enn toradssortene. Dette taler til fordel for seksradssorter som Heder og Brage. Samtidig er det et faktum at toradssortene har en litt mer åpen voksemåte, og gjerne en tynnere plantebestand utover sommeren som gir mer lys til gjenleggsplantene. Når vekstsesongen er lang nok, vil dessuten treskinga av toradsbygg skje såpass tidlig at gjenlegget likevel får brukbar voksetid etter tresking. I eldre forsøk på Sør-Vestlandet ble det slått fast at engavlinga var den samme om det var brukt toradsbygg eller seksradsbygg. Seksradssortene har generelt lengre halm og dårligere stråstyrke enn de beste toradssortene. Forsøk viser at det er nødvendig å vekstregulere seksradsbyggen for å motvirke aks- og strånekk, samt legde. Store felt med legde er totalt ødeleggende for gjenlegget.

Toradssortene er generelt sterkere mot legde, og vil i så måte være et bedre valg der man er utsatt for dette.

Marigold er den tidligste av toradssortene som selges. Den nye sorten Fairytale er den seineste, og Helium og Salome inntar en mellomstilling.

Sortsvalget i bygg til dekkvekst kan oppsummeres slik: Velger man Heder eller Brage får man tidligst tresking, men med fare for svært tett åker og legde, hvis man ikke tar sine forholdsregler i form av vekstregulering (og redusert såmengde/ nitrogengjødsling). Velger man toradssorter blir det seinere tresking, men noe bedre forhold for gjenlegget i selve vekstsesongen, og litt mindre fare for legde. Imidlertid er strålengden i enkelte tilfeller nesten for lav. Resultatet kan bli at gjenlegget tar helt overhånd hvis det er vekstkraftige grasarter som flerårig raigras, og byggen av ulike årsaker vokser for dårlig fra starten. Toradsbygg krever som kjent god kalktilstand og godt drenert jord.

Såmengder og nitrogengjødsling

Ved dyrking av korn til modning optimaliseres såmengde og nitrogengjødsling. Dette for å gi en tett og frodig åker som balanserer akkurat litt over legdegrensa. Når man dyrker korn som dekkvekst, er det for risikabelt å legge opp til så tett og kraftig åker, og det er derfor nødvendig å redusere nitrogenmengden og såmengden med ca. 2-3 kg pr daa. Toradsbygg har betydelig høyere tusenkornvekt enn seksradsbygg, og skal derfor normalt såes med større såmengde for å få samme planteantall pr dekar. Derfor bør reduksjonen i såmengde også være minst 3 kg pr daa, ved bruk som dekkvekst.

Fruktdyrkar i nasjonalhagen

Ser lyst på 2016-sesongen, trass i katastrofeår i 2015.

■ Eirik Stople

– Me er ikkje ukjende med uår, men må heilt tilbake til 1963 for å finna eit uår tilsvarande det me hadde i 2015. Men du veit, hardingane er seige, og i år får me delt ut nye kort, fortel Asbjørn Lutro, fruktdyrkar i Ullensvang herad.

Flott yrke

– *Korleis er det å vera fruktdyrkar i Hardanger?*

– Det er fantastisk å produsere ei vare som alle vil ha meir av. Grossistar, forbrukarar og politikarar vil ha meir norsk frukt, og me opplever at det er underdekning av norsk vare.

Me står i ein lang tradisjon, og kan trekka historia om fruktproduksjon i Hardanger tilbake til munkane på 1300-talet. Det er givande å drive med ein frilandsproduksjon som passar til klima, jordmonn og landskap. Fjorden spelar ei avgjerande rolle, både med omsyn til klima og ljostilhøve.

Eg er stolt av å vere gartner i nasjonalhagen, me er viktige for turistnæringa og produserer verdier og opplevingar utover det å lage sunn frukt. Eg opplever at folk er veldig positive til fruktdyrking. Det forpliktar oss til å levere kvalitet.

Eple på staur

Dei fleste av plantingane til Asbjørn

Asbjørn Lutro, gartner i nasjonalhagen.

er yngre enn 10 år. Han vart tidleg inspirert av tettplantingsprosjektet i regi av NLRH (Norsk Landbruksrådgjeving Hardanger), som tok epledyrkinga eit steg vidare, frå slank spindel til hekkplanting.

– *Kan du beskrive dei nye plantingane?*

– Nå plantar me to-årige tre med endå mindre avstand enn før og toppar ikkje før trea har nådd full høgde. Du kan gjerne kalla systemet «eple på staur» eller «hekkplanting». Med dette systemet får me opne og slanke tre som er eit godt utgangspunkt for å produsere kvalitetsfrukt. Alt arbeid blir lettare; skjering, tynning og hausting. Trea blir meir naturleg forma enn då me hadde spindeltrea. Me har heilt slutta med nedbinding av sidegreinene.

Ein føresetnad for å lukkast med dette systemet, er at me nyttar ei svaktveksande grunnstamme. Elles

har me tatt i bruk rotskjering som er eit nyttig verktøy for å justere veksekrafta.

– *Gir det nye systemet betre avlingar?*

– Ei stabilt nivå på 4 tonn per dekar i eplehagane, er ikkje realistisk. Hugs at ein hage har fleire fasar, ein kan ikkje vente topp avling gjennom heile livssyklusen. Og innimellom kjem uåra, som i fjor. Ei avling på 2 tonn over år og på tvers av sortane, vurderer eg som svært bra. Elles er eg mest oppteken av å gjere dei rette tinga til rett tid, så får avlinga bli som den blir.

– *Korleis har det gått med morellsatsinga?*

– Hå meg har ikkje morellane innfridd i forhold til det eg hadde venta. Eg oppnår ikkje tilfredstillande avlingsnivå. Frilandsplanting med tradisjonell dekking blir for usikkert. Det kan vere eit alternativ å dyrke i

Asbjørn og Wibeke Lutro driv fruktgard på Urheim, i Ullensvang kommune. Dei har barna Sara (15), Endre (13) og Nora (11).

Dei har 70 dekar i produksjon. 10 dekar plommer av sortane Opal, Mallard og Jubileum. 8 dekar moreller, med tidlege og seine sortar, frå Kassin til Lapins. 52 dekar eple, fordelt på sortane

Discovery, Summerred, Raud Gravenstein, Raud Aroma og Elstar.

Alt dyrkingsareal er brattlendt. 55 dekar er brattare enn 1:3. 5 dekar er brattare enn 1:5.

Plommene og epla blir sorterte og pakka på Ullensvang Fruktlaget. Morellene bli pakka på Utne fruktlager. Frukta bli seld gjennom Coop. I tillegg har dei vegsal av moreller.

Aktuell

Asbjørn Lutro, Jostein Lutro, Ullensvang, Jon Berle og Harald Inge Sand, frå Svellvik i Buskerud, startar nå firmaet, Frukttre AS, for import av kjernefrukttrær frå Belgia.

Blomeknoppar som ventar på våren.

Summerred i
hekkplantning.

plasttunellar. For å få økonomi i morell dyrkinga, er me avhengige av stabile avlingar over år.

Avhengig av utanlandsk arbeidskraft

– Korleis er ditt opplegg for arbeidskraft?

– Me er 5 fruktprodusentar som deler på 10 personar. Mange er i Norge i 9 av 12 månader. Dei er svært stabile og kjem tilbake år etter år. Slik har dei utvikla god kompetanse og deltek i dei fleste arbeidsoppgåvene. Me praktiserer betaling etter ordinær tariff. Med den arbeidsmarknaden me har hatt, er næringa heilt avhengig av utanlandsk arbeidskraft.

Grei økonomi

– Korleis er økonomien?

– Eg har valt dette yrket, og er oppteken av å ikkje sjå problema, men mogelegheitene. Me har ein grei økonomi og har stor nytte av midlar frå Innovasjon Norge til investeringar. Og så har me eit fantastisk flott fagmiljø i Hardanger. Det er ei enorm erfaring i produsentmiljøet og me har stor nytte av NIBIO på Lofthus og av Norsk Landbruksrådgiving. Frukt-dyrking er svært kompetansekravjan-

de, og det er ein føresetnad at ein lukkast for å få økonomi i produksjonen.

Aktuell med nytt importfirma

– Eg er fruktdyrkar og ser at eg må ta ansvar for eige plantemateriale, seier Asbjørn Lutro.

Dei siste åra har han produsert det alle meste av frukttrea sjølv. Han har erfart at frukttrekraft har vore ei utfordring for fruktnæringa med det kvistmaterialet som blir tilbudd som kontrollert vare i Norge.

– Me har ei kjempeutfordring om trea me plantar ikkje er av topp kvalitet, med omsyn til storleik, form og ikkje minst helsestatus, seier fruktdyrkaren.

Asbjørn var lenge skeptisk til import av kjernefrukt, men innser at det nok er nødvendig. Den store stygge ulven er pærebrann, ein sjukdom ein har makta å halda under kontroll i Norge. Etter at styresmaktene opna for import av epletre, tek han nå, saman med tre andre fruktdyrkarar, steget fullt ut og etablerer firmaet Frukttre AS, for import av to-års gamle tre av kjernefrukt.

– Me er to frå Hardanger, under-teikna og nabo Jostein Lutro. Vidare

har me med oss Jon Berle og Harald Inge Sand, begge frå Svelvik i Buskerud. Dei har teikna avtale med planteskulen Carolus i Belgia og blir leveringsklare våren 2017.

– Trea vil bli leverte med to-års garanti mot frukttrekraft. Dei vil berre bli tilgjengelege for proffmarknaden, og me har ein filosofi om at alle kundane vil få besøk frå ein av oss. Vårt mål er at folk skal lukkast, seier Asbjørn. Han ser ein fagleg styrke i at selskapet har kyndige representantar både på aust- og vestlandet.

– Slik kan me utfylle kvarandre, seier han.

Blir aldri ferdig

Asbjørn fortel at den nye plante-metoden er godt utbreidd i Gvarv (Telemark), Svelvik (Buskerud), Østfold, Sogn, og i Hardanger. Men på ein fruktgard vil det alltid vere plan-tingar som treng fornying. Ei plan-ting har eit 20 - 25 års perspektiv. Han tek eit døme frå eigen fruktgard der det nå står 15.000 tre. Med normal fornyingstakt betyr det ei årleg planting av 800 tre.

Ulik på størrelse og strategi men

Lørdag den 6. februar var kursdeltakerne på Time-kurset på Jæren «Nytt kufjøs - fra ide til byggestart» igjen på tre gårdsbesøk – denne gangen hos dyktige gårdbrukere i Time kommune.

Tekst og foto:

Karin Hansen Nærland, NLR Agder.
Innsendt på oppdrag
fra Bondevennen

Halvar Garpestad har plass til 350 dyr i det nye fjøset.

Spennet gikk fra folkefjøs med 46 kyr til nytt bygg med plass til 140 kyr. Felles for alle tre var godt tilrettelagt produksjon med høy ytelse og stor bevissthet om valgt strategi og funksjonell hverdag.

Enkelt påbygg til liggebåser

Turen gikk først til Idar Egeland, som bygget folkefjøs i 2011. Han hadde bestemt at han skulle produsere på eget areal og at han skulle utnytte 180 daa kulturbeite. I dag har han en kvote på 270.000 liter. I båsfjøset var det et godt fôringsopplegg med fôrutlegger. Han valgte derfor å beholde det eksisterende fôrbrettet og bygget på et vinkelbygg på 300 m² med 46 liggebåser samt en robot. Han fjernet båsinnredningen og installerte gjødselskrapeanlegg bak fôrbrettet og har spalter i nybygget med vakuumentrekk. Dette medfører at både melkekyr, gjeldkyr og store kviger går

i lag, men han har ingen blindganger og har rolige dyr. I forhold til fôring av gjeldkyr har disse et passelig hold selv om de går i lag med høyt ytende kyr. Dette mener han skyldes at han krysser NRF halvt med Holstein og at Holstein-kyr ikke så lett blir for fete i gjeldperioden. Bygget kom på 3,1 millioner kr. og Idar beskriver det som et enkelt bygg. Fødebingen er ikke så mye i bruk, så kyrne kalver som regel inne i liggebåsavdelingen. Det er ikke velferdsavdeling og ikke utskillingsbinger, slik det blir planlagt i dag. Ideelt sett hadde han ønsket seg dette, men det passet ikke inn i løsningen. På den annen side har han ikke fullt belegg i liggebåsavdelingen og det går bra med kalvinger samt å hente ut kyr til behandling. Han var bevisst på at han skulle kunne klare alt daglig arbeid alene og det går vel-

dig bra. Spaltegangen nær roboten er 3,5 m bred og her kan han ved hjelp av grinder lage oppsamlingsareal, når han trenger det. Han har skraprobot som holder det godt rent på spaltene. Siden det ikke er fullt belegg på roboten får han det godt til med beitebruk. Han henter kyrne inn ca kl. 14 for at de skal melkes. Ideelt sett ville han også hatt flere eteplasser ved fôrbrettet, men løser dette med at det alltid er nok fôr. En gjennomsnittlig avdrått på ca. 10.000 l/årsku viser at det fungerer. Han fôrer opp alle oksekalvene, men ser her at den halvblanda Holsteinkua av og til gir en oksekalv med lav klasse.

Med en moderat investering er Idar godt fornøyd med de økonomiske resultater, og uttrykker tilfredshet over å eie all jord selv og mesteparten av kvoten samt at han kan drifte det alene i hverdagen.

Rasjonelt fôringsopplegg og ensartet fôring

Tore Søyland hadde et nok så gammelt kufjøs fra før og bygget derfor helt ny driftsbygning i 2006. Han ville ha det isolert av hensyn til folk og bygget hele bygget med sandwich-element – noe han er godt fornøyd med. Han bygget til 62 melkekyr i 3

Tore Søyland har jevn bruk av 1., 2. og 3. slått gjennom hele året.

alle med gode resultat

rekker, har ikke velferdsavdeling men utskillingsbinger og kalvingsbinger. På ungdyrsiden med to-rekkes liggebåser har han plass til oksekalvene frem til 120 kg og ellers setter han på alle kvigekalver. De små kalvene kommer i kalvebinger de første 3-4 dager og ellers direkte inn i den første bing på ungdyrsiden. På tross av at dette normalt ikke anbefales har han ikke noe særlig kalvedødelighet. Kyrne melker 9.000 -10.000 liter pr årsku og han har levert 500.000 liter i samdrift i de siste 3 år.

Fôring skjer med TKS Feedrobot. Han kjører inn en del rundballer og legger dem på matebordet med truck. 1.400 rundballer mates ut i løpet av året. På Feedroboten er det også montert kraftfôrtank. Det fôres med kraftfôr i grunnrasjon hele døgnet. Roboten kan enkelt programmeres til de ulike ungdyrgrupper, kyr og gjeldkyr.

Tore Søyland er opptatt av at det skal være enkel og systematisk fôring. Hele gården er sådd til med flerårig raigras, som han høster 3 ganger. Alt pakkes i rundballer og legges systematisk på en opparbeidet plass. Her henter han fôret slik at dyrene hele tiden får både 1., 2. og 3. slått over 1-2 døgn. Dermed kan han bruke samme kraftfôr gjennom hele året. Kyrne beiter ikke, men har luftgård.

Hele driften gir inntrykk av at en har tenkt enkel og rasjonell drift. Dyreflyten skal være enkel, fôringsopp- legget skal være stabilt og plasthånd- tering går først i en mindre beholder, som så lett transporteres til en kon- tainer som står fast bak fjøset. Fjøset kom på 4,5 mill. kr. i 2006 med en vesentlig egeninnsats.

Planlagt for separat fôring, dyreflyt og oversiktlig drift

Siste besøk var hos Halvar Garpestad, som i 2013 bygget stort fjøs på 3.600 m2 med to roboter og med plass til 140 kyr og ca 210 ungdyr. I tillegg er det 40 kalvehytter utenfor. Han brukte to år på å planlegge og reiste på besøk både i Danmark og Sverige for å studere løsninger. Han poengterer at

40 kalvehytter sikrer at kalvene kan tilbringe de de første 4 måneder her.

nesten alt har sammenheng med fôr- ing. Derfor var oppdeling i ulike fôr- ingsgrupper vektlagt, og han blander tre ulike blandinger som fôres ut en gang til dagen. Eldre kviger og gjeld- kyr skal fôres svakt, slakteokser skal fôres hardt og melkekyr i produksjon skal ha sin egen blanding. Et annet viktig moment er å få god og effek- tiv dyreflyt. Han presiserer at det er viktig at fjøset er ferdig planlagt i de- taljer når bygging settes i gang. Under bygging har en ikke tid til å vurdere nøye hva løsninger en skal gå for.

Fjøset er uisolert med sandwich- tak og gardiner. Dette bidrar til å holde det omtrent frostfritt i en jærsk vinter og å holde det kjølig om som- meren. Andre tiltak i forhold til frost er varme i gulvet ved robotene samt varme og sirkulasjon på vann. Det har gått fint ved -15 grader. Robotene er plassert midt i fjøset i slik at 96 kyr som er i produksjon og fungerer godt kan ha tilgang til begge roboter. På den annen side av robotene er det plass til 46 kyr som har tilgang til den ene roboten. Dette er nykalvere, kvi- ger og andre kyr som Halvar ønsker å følge tettere opp. Kyrne kalver også på denne siden. På denne måten får han god oversikt, og har samlet alle kyr som skal følges nøye opp på et mer konsentrert område. Kalvene blir

flyttet i kalvehytte rett etter fødsel og blir der til de er 4 måneder gamle. Det er eget kalvekjøkken til pasteu- risering og oppvarming av melken til kalvene. En melketaxi sørger for nøy- aktige melkemengder til hver kalv.

Halvar har fullfôrblander og kjør- bart fôrbrett. På menyen står det sur- fôr, frøhøy, brød, mask og til og med Sørlandschips! Også han presiserer at det alltid skal være fôr på fôrbrettet.

Fjøset kom på 12 mill. kr. i alt – noe som gir en rimelig pris pr. bås plass. På to år har melkeleveransen økt fra 362.000 liter til 742.000 liter, dette år øker kvoten til 826.000 liter. Kyr- ne produserte 10.200 liter EKM pr. årsku i 2015.

På denne gården hvor det også er en stor smågrisproduksjon, har de klar arbeidsdeling. Kona til Halvar, Kristi Jordbrekk tar seg av grisene, Halvar har storfeproduksjonen og sønnene som driver maskinstasjon og tar seg av nesten alt jordarbeid og innhøsting. Dessuten har de en fast medhjelper fra utlandet. Halvar sier at bare halvparten av hans tid skal være bundet opp i faste rutiner. I en så stor produksjon dukker det alltid opp en del ekstra ting og da må det være plass til dette innenfor en nor- mal arbeidsdag. Og han skal ha tid til å prioritere driftsledelsen av gården.

Mjøl­k i heile Rogaland

– Vi leitar etter prosjekt som er lønsame og som i størst mogeleg grad er tilpassa garden sine ressursar, fortel fungerande landbruksdirektør i Rogaland, Geir Skadberg.

Eirik Stople

Samen med Innovasjon Noreg, Tine og Q-meieriet dreg nå Fylkesmannen i gang ein møteserie for å mobilisera til meir bygging av lausdriftsfjøs i Rogaland. Bakteppet er lausdriftskravet frå 2024, men også ønskje om bevare mjølkeproduksjonen i heile Rogaland. I denne omgang blir det mobiliseringsmøte fleire stader i Ryfylke og på Haulandet. Til hausten blir det tilsvarande møte på Jæren og i Dalane.

Geir Skadberg minner om at mjøl­k og ammeku nå har topp prioritet i Innovasjon Noreg.

– Vi ynskjer å skapa optimisme, og samtidig gi eit realistisk bilete av mogelegheitene. Dette er eit møte der ein bør ta med familien. Fokus på familie og det gode liv, må vera ein del av plenlegginga, seier landbruksdirektøren.

Samarbeidsprosjekt

– Fylkesmannen har teke initiativ til prosjektet, men vi har ein god gjeng med på laget. Vi må finna tiltak for å ta ned kapitalkostnadane til bonden og balansere dei med eit volum som er drivverdig. Det er ei mål at vi får utnytta areala, og ikkje minst beiteareala. Det er ein av grunnane til at vi arbeider under mottoet: Mjøl­k i heile fylket, avsluttar Geir Skadberg.

Fungerande landbruksdirektør, Geir Skadberg, inviterer til mobiliseringsmøte for: Mjøl­k i heile Rogaland.

YTRING:

ROGALAND BONDE- OG SMÅBRUKARLAG Støtter forenkling og forbedring av lammetilskudd

Staten og Norges Bondelag foretok i fjor en sær­lite gjennomtenkt omlegging av ordninga for lammetilskudd, som over tid vil påføre sau­enæringa store tap. Dette kan enkelt rettes opp med Magnus Tjål­and sitt for­salg, som vi støtter fullt ut.

Magnus Tjål­ands lammetilskuddsmodell er et godt forslag til forenkling og forbedring av lammes­tilskuddordning­en, som ble endret ved jordbruksforhand­lingene 2015. Modellen har åpenbare for­deler, både for bonden og for staten.

Dette lammet som Torbjørn Norland holder vil bare få ½ tilskudd til i 2016 på grunn av omleggingen i fjorårets jordbruksavtale.

	2015	2016	2017	2018
Lam slakta i 2014 à kr. 500 utbetalt juni 2015	500			
Lam slakta i 2015 à kr. 250 utbetalt juni 2016		250		
Lam slakta i 2016 à kr. 250 utbetalt slakt 2016		250		
Lam slakta i 2015 og 2016 à kr. 250 utbetalt februar 2017			500	
Lam slakta i 2017 à kr. 500 utbetalt februar 2018				500
Budsjett per lam og år	500	500	500	500

For bonden: Lammetilskuddpen­gene utbetales i begynnelsen av året. (Med dagens ordning om høsten).

For staten: Slakteriene rapporterer antallet slaktede lam ved årsslutt og kan om nød­vendig foreta justering av satsen.

Torbjørn Norland
Norges Bonde og Småbrukerlag

Tabell 1. Magnus Tjål­ands modell for utbetaling av lammetilskudd. Tabellen over viser at forslaget ikke har noen budsjettmessige virkninger. Alle lammeprodusenter får utbetalt kr. 500 for alle lam slakta i fra 2014 til 2017, uten budsjettendringer.

Cecilie Nilsen

30 år, gift, tre barn.
Driver ammekuproduksjon med ei besetning på ca. 200 dyr av rasen limousin.
Har også alpukka, besetninga teller 70 dyr. Overtok garden i 2009, og driver sammen med mannen.
Jobber tillegg som journalist i lokalavisen Lister.

Fra flor til bord

Kaninen vår hadde levd et langt og godt liv. En dag lå den i buret sitt, lam i halve kroppen. Husbonden avlivet den fort og humant, og la kaninen utenfor buret slik at jeg og barna kunne sørge for en verdig begravelse. Vi gravde en pen grav i en ytterkant av hagen, hentet det døde kjæledyret og la kaninen forsiktig ned i graven. Jeg forklarte så godt jeg kunne på alle pedagogiske måter at kaninen var død.

«Kaninen har reist til himmelen», beroliget jeg barna trøstende, hvorpå minstejenta slapp det melankolske og høytidelige blikket hun hadde holdt på kaninen. Hun kikket opp på meg et uforstående og tvilende blikk, og utbrøt:

«Pøh, mamma. Kaninen ligger der jo fremdeles!»

Liv og død kan være vanskelig for barna å forstå. Men barn som vokser opp på gård har de beste forutsetninger for å få den naturlige prosessen inn med morsmelka. Når man driver ammekuproduksjon og leverer godt i overkant av 20 tonn storfekjøtt i året, blir slakting en naturlig del av gårdslivet. Noen ganger tar vi tilbake storfekjøtt til egen husholdning. Til tider

har vi også andre dyr gående på gården, kun med tanke på kjøtt til privat bruk: Ender, kalkuner, høner, griser eller lam.

At dyrene skal slaktes en dag er det full åpenhet om ovenfor barna. Forståelsen for at lykkelige dyr også gir godt kjøtt, er viktig lærdom. Respekt

Forståelsen for at lykkelige dyr også gir godt kjøtt, er viktig lærdom.

for dyrene er også en god ballast for de unge, håpefulle. Likevel ønsker man kanskje å skjerme barna for selve slaktingen. Men er det nødvendig?

Et år fikk vi besøk av en sauebonde i nabolaget som hadde et lam som var blitt født med kun tre bein. Han spurte om vi ville flaske det opp, ettersom vi allerede hadde to kopplam gående. Det ville vi gjerne. Halte-Per ble en fin maskot på gården den sommeren. Svært tillitsfull og harmonisk, veldig kosete og aldeles sjarmerende. Ikke

kunne han løpe så fort heller, så han tok alt i barnas tempo. Men dagen kom da han skulle slaktes. En slakter kom hjem til oss på tunet for å slakte lammene hjemme hos oss til eget bruk. Vi hadde bedt slakteren parkere kassebilen sin i innkjørselen, slik at barna ikke skulle se fra hagen hva som foregikk på andre siden av innkjørselen. Da lammet var avlivet, hang vi det opp etter beina i lesseapparatet på traktoren for lettere å kunne partere det. Og det var da eldstejenta klatret opp i huskestativet og oppdaget hva som skjedde bak slakterbilen.

«Halte-Per henger i traktoren!» ropte hun ut.

Men ikke av forferdelse. Snarere av nysgjerrighet. Hun og søsteren kom løpende og fikk med seg resten av parteringen. De observerte alt som om det skulle være den mest naturlige ting i verden.

Barn som vokser opp på gård får en helt naturlig tilnærming til både liv og død, sykdom og reproduksjon. Å kjenne til at egget kommer fra høna, melka fra kua og kjøttet fra dyrene vi steller hver dag, er en helt ekte og ærlig sak. Det er ingen vits i å gå rundt grøten.

DESSE SKRIV I BVLOGGEN:

Sveinar Vadla,
Rogaland

Jannicke Tafjord,
Møre og Romsdal

Rakel Bakkebø,
Sogn og Fjordane

Nils Martin Seim,
Hordaland

Turid Mæland,
Telemark

Grete Handeland,
Rogaland

LANDBRUKSKONFERANSEN 2016

Samferdsel og jordvern går ikkje i hop

Fylkesmannen i Rogaland uttrykte undring over at jordvern ikkje er nemnd i Regjeringa sitt framlegg til Nasjonal transportplan.

■ Eirik Stople

Åttande desember 2015, vedtok Stortinget å stramma inn det nasjonale jordvernålet frå årleg omdisponering av maks 6.000 dekar dyrka jord til maks 4.000 dekar. Det nye målet skal gradvis fasast inn innan år 2020.

I Rogaland er det omdisponert om lag 12.000 dekar dyrka jord dei siste 10 åra, tilsvarende all dyrka jord i Randaberg kommune. Jærkommunane har stått for 78 prosent av nedbygginga av dyrka jord i fylket i denne perioden.

Ikkje prissett

Seksjonsleiar i Statens vegvesen, Grethe Vikane, presenterte ei rekke større og mindre vegprosjekt i Rogaland, som ligg inne i vegvesenet sine planar. Prosjekt som tar for seg av areala i sensitive jordbruksområde. Vegvesenet har utvikla verktøy for gjennomføring av konsekvensanalyser før utbygging.

– Vi delar konsekvensane inn i prissette og ikkje prissette konsekvensar, sa Grethe Vikane. I gruppa for **ikkje** prissette konsekvensar kjem tema som landskapsbilete, nærmiljø og friluft og jordbruksareal.

– Vegvesenet skal balansere målkonfliktane. Det gjer vi mellom anna gjennom god samhandling, gode styringsdokument og høg kompetanse, sa Vikane, og avslutta med at Vegvesenet tek jordvern på alvor.

Uttalen fekk Anfinn Rosnes, hos Fylkesmannen, til å replisere med fylgjande uttale:

– Gjennom mi erfaring med planarbeid har eg sett at Statens vegvesen

Fylkesmann Magnhild Meltveit Kleppa, stilte seg undrande til at jordvern ikkje er tema i framlegg til ny Nasjonal transportplan.

ikkje tek jordvern på alvor. Jordvernet taper i samferdselssakene, sa Rosnes.

På feil jorde

Vi er på feil jorde, og Randaberg kan bli ein versting, sa ordførar i Randaberg kommune, Kristine Enger. Ho viste til at Transportkorridor Vest, frå Dusavika til Risavika utfordrar jordvernet i Randaberg.

– Ja, næringslivet ønskjer den raskeaste vegen, men dei uttrykker at viktigast er framkomelegheita. Det er ikkje for seint å snu i traséval for Transportkorridor Vest, sa ordføraren.

– Vi har lagt omdisponert jord inn i langsiktig grense for landbruk, og det har vi tenkt å halda fram med. Vi har innregulerte område til bustadføremål som kan byggast ned, men vi ønskjer ikkje det. Randaberg kommune kan ikkje ta ansvar for å tilfredsstille alle behov for bustadbygging, vi tek ansvar for landbruksjord, spissformulerte Kristine Enger, som også utfordra til å tenke nytt om fortetting.

– Her må ein tenke involvering og starte prosessane nedanfrå, sa Enger.

Nasjonal politikk for nasjonal felleseie

Rådmann i Strand kommune, Jon Ola Syrstad, løfta fram tre premissar for å kunne ivareta jordvernet.

– Jorda er ein nasjonal ressurs. Vi kan ikkje tillate lokalt sjølvstyre på nasjonale ressursar. Vi må skreddarsy den kommunale jordvernpolitikken etter nasjonale føringar, sa Syrstad.

– Jordvern krev langsiktig planlegging, sa rådmannen, med referanse til at Jærregionen i si tid blei pressa til å utarbeide ei langsiktig grense for landbruk.

– Landbruket må utfordrast på jordvern. Syrstad viste til utbyggingsinitiativ frå grunneigarar, eigne utbyggingstiltak på dyrka jord og manglande fokus på planarbeid. Det siste gir ofte fragmentering, som ofte er byrjinga på slutten for aktivt jordbruk, avslutta Jon Ola Syrstad.

Heiderspris til Eirik K. Hobberstad

Eirik K. Hobberstad fekk Rogaland landbruksnæringslag sin heiderspris for 2015.

Eirik K. Hobberstad blei tildelt Rogaland landbruks- næringslag sin heiderspris.

– I år går heidersprisen til ei eldsjel som har inspirert utalle ungdommar til å ta landbruksutdanning, innleia landbruksdirektør, Geir Skadberg. Han fortalde om ein prisvinnar med ei spesiell evne til å få ungdom i tale.

– Hobberstad har ein aktiv arbeidsform ved å oppsøke ungdom, og det er mange «offer» som har blitt taua inn, sa Skadberg, til muntrasjon i salen.

Eirik K. Hobberstad har hatt ei viktig rolle i å rekruttera ungdom og unge bønder til Vinterlandbruksskulane i Rogaland og til Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling på Jæren.

– Hobberstad har medverka både med rekruttering og til skreddarsydd utdanningsopplegg, sa landbruksdirektøren.

Hobberstad er framleis aktiv. Nå reiser han rundt i Vest-Agder.

– Eg skal ha alle jordbrukssjefane og ordførarane i tale, sa Hobberstad, i ein kommentar til prisen.

Bondevennen gratulerer prisvinnaren.

Presisering

Bondevennen skreiv i nummer 9 at Eirik T. og Anita Ravndal overtok gard i Haugamorka. Rett stadnamn er Ravndal. Me beklagar feilen.

Neste Bondevennen kjem 23. mars

Bv 11/12*	23. mars
Bv 13/14	8. april
Bv 15	15. april
Bv 16	22. april
Bv 17	29. april
Bv 18	6. mai
Bv 19	13. mai

Fristen for annonsar er torsdag veka før utgjeving.
Blad med mørkare bakgrunn er spesialnummer med eit større opplag.
* Bladet kjem ut onsdag, annonsefrist er mandag 14. mars.

FAGLAG OG MØTER

Jordkultur, jordliv og utstyr for jordarbeiding

Velkommen til fagmøte på plogfabrikken til Kverneland Group, Øksnevad, torsdag 31/3 kl. 10-14.

Program:

- Jordkultur og jordliv ved Øystein Haugerud.
 - Nytt innan jordarbeidingsutstyr v/Kverneland Group.
 - Lunsj og omvisning i plogfabrikken.
- Påmelding innan 22.03. til NLR Rogaland
rogaland@nlr.no eller tlf 51 78 91 80.

Arr.: NLR Rogaland

Innstilling av plog - Orre, Randaberg, Forsand

Velkomen til innstilling av plog og praktisk pløying. Ta gjerne med din eigen plog.

Fagfolk frå FKRA, Kverneland Group og Norsk Pløying blir med og stiller inn plog og kontrollpløyer.

1/4 kl. 10-14 hjå Martin Skadsem, Orre.

4/4 kl. 10-13 hjå Trond Vistnes, Randaberg.

5/4 kl. 10-13 hjå Rolf Magne Haukali, Forsand.

Meir info hjå Norsk Landbruksrådgiving Rogaland, rogaland@nlr.no

Arr.: NLR Rogaland

Stormøte

Næringa – Mattilsynet

Mandag 14. mars kl. 19.00 på Undheim Samfunnshus.

Program:

1. Rotemateriale og mengde strø til svin
2. Mosjonskravet til storfe
3. Hvordan fungerer Mattilsynets tilsyn – kommunikasjon på tilsyn
4. Mattilsynets kontakt og samhandling med næringa (synlig og tydelig)
5. Når bør/skal syke dyr avlives (hvilken terskel har jeg her)
6. Åpen post

Arr.: Nortura - Fatland - Prima

FAGLAG OG MØTER

Velkommen til bakemøte

på Gjesdal Bygdehus, torsdag 17. mars kl. 19.00.

Kom og smak på ulik tradisjonsbakst. Helga Austvoll vil snakke om hellebakst før og nå. Alle velkomne! Inngang kr 150,-.

Arr.: Gjesdal Bygdekvinnelag

Jæren Young Cowboys

inviterer til fagkveld onsdag 16. mars kl. 19.00 i lokala til Prima Jæren i Kviamarkå.

Tema for kvelden er beiteslepp. Ingvild Luteberget Nesheim (NLR), og Kay Arne Aarset (TINE), står for faglige innlegg ang. klargjering av beite og klargjering av dyr til beitesesongen. Prima Jæren står for lokaler og mat. Vel møtt!

Styret

Fylkesårsmøte 12.-13. mars

Rogaland Bonde og Småbrukarlag avholder i forbindelse med årsmøtet lørdag 12. mars, et åpent landbrukspolitisk møte kl. 13.15 – 16.00.

Tema:
 - Utvikling i norsk og internasjonalt landbruk
 - Konsekvensar av ulike val - Framtid etter 2024 - Korleis få alle med?
 Næringspolitisk fagsjef i Norske Felleskjøp, Ole Nikolai Skulberg.
 Fagsjef i Tine Rådgiving, Harald Volden.
 Merete Furuberg, leiar i Norsk Bonde og Småbrukarlag.
 Representantar frå politiske parti: Torstein Tvedt Solberg (AP), Arne Bergsvåg (SP), med fleire.
 16.00-16.30 kaffepause.
 Velkommen!

Arr.: Rogaland Bonde og Småbrukarlag

Vårsmøte i Sør-Jæren Sau og Geit

Årets vårsmøte blir onsdag 16. mars kl. 19.30 på Brusand bedehus.

Veterinær Lisbeth Hektoen, i Animalia, kommer og snakker om «Innvollsparasitter og behandlingsstrategi på Jæren». Servering av pizza (også glutenfri) fra Pizzabakeren på Vigrestad, kaffe og mineralvann. Møtet er åpent for alle interesserte.

Styret

Norsk Landbruksrådgiving Dalane

Årsmøte torsdag 17. mars kl. 19.30 på Landbrukscenteret, Helleland.

Årsmøtesaker.
 Matpause med varmrett, kaffi og kake.

Styret

Ullinnsamlingsdag

Sør-Jæren Sau og Geit arrangerer ullinnsamling lørdag 12. mars mellom kl. 10.00 og 12.00 på Felleskjøpet Varhaug.

Nortura vil ha container stående, mens Fatland stiller med lastebil og tilhenger. Her er alle garantert å få levere ullsekkene sine. I tillegg har Felleskjøpet gode tilbud denne dagen, blant annet på spøna/spon. Laget håper på en trivelig "ulldag" med godt sauadrøs.
 Vi serverer kaffe og noe å bite i.
 Vel møtt!

Styret

Nærbø Bondelag

Jerninnsamling hjå Åsbjørn Høyland, laurdag 19. mars kl. 10.00 – 13.00.

Spiker og småting samlast i bøtte.

Styret

HMS-kurs i Klepp

tirsdag 15. mars kl.19:00 på Klepp Regnskapslag, Landbruksparken Særheim.

Kurset «Praktisk HMS-arbeid» er rettet mot gårdbrukere og andre som arbeider med praktisk landbruk. Kurset er bransjetilpasset for landbruket og tilfredsstiller de krav Arbeidstilsynet og KSL har satt for HMS-opplæring (§3.5 Arbeidsmiljøloven). Påmelding til Jan-Arild Anda, på mobil 907 90 342, eller Arnfinn Særheim(NLR HMS), 975 28 555, innen 14. mars.

Arr.: Klepp Bondelag

Studietur

Tysdag 15. mars arrangerer Fylkesmannen studietur for bønder og andre interesserte til to bioenergianlegg på Haugalandet.

Vi ser på to ulike typar anlegg: eit vedfyrt gardsanlegg i Tysvær, og eit flisfyrt fjernvarmeanlegg på Karmøy. Desse er begge gode eksempel på bruk av trebasert virke som ei tilleggsnæring for bønder og skogeigarar. Oppmøte kl. 10 på Slåttevik, Tysvær. Send e-post til fmroesc@fylkesmannen.no for påmelding og meir info (innan 14. mars).

Åpent avlsmøte

etter ny avlsverdiregning, arrangeres på Geno loftet, Særheim, torsdag 17. mars kl. 19.30.

- Tore Joa fra Tine, går gjennom eliteoksene, med spesielt vekt på de nye. Vi får også en gjennomgang av importoksene.
 - Geonomisk seleksjon, og erfaring med ny avlsberegning. Praktisk tilrettelegging, og verdien for deg som medlem v/Hans Storlien.
 - Nytt fra styret i Geno v/Ole Magnar Undheim.
 Servering .

Arr.: Geno

Tynset

Veslenget | Prisant. kr 6 925 000

Flott landbrukseiendom med idyllisk beliggenhet langs Glomma. Melkekvote på 215.000 liter. Løsdriftsfjøs påbygd 2008. God bygningsmasse med to pent renoverte boliger. Setereieendom.

Prisant.	kr 6 925 000 + omk.
Omkostn.	kr 174 372
BRA/P-rom	390 / 302 m²
Tomt	412.000 m²
Byggear	1974
Eierform	Selveier
Boligtype	Enebolig
Finnkode	71767597

VISNING
 Etter avtale med megler

Mer info	eiendomsmegler1.no
Kontakt	Nils Helge Kirkbakk
Telefon	416 13 812

EiendomsMegler 1

TID FOR KALKING

KALK I BULK

Agri Dol Kalkverdi 35/48 (Mg 11%) - **Agri Grov** Kalkverdi 37/50
Agri Skjellsand Forventa kalkverdi 19/28

AUST AGDER:

Svein Johnsen

4766 Herefoss
Mobil: 918 46 710

VEST AGDER

Alexander Skeibrok

Dalevegen 9, 4540 Åseral
Mobil: 952 48 049
Åseral

Stanley Nilsen

4563 Borhaug
Mobil: 917 45 883
Lista

Ove Fjeld

Fjellbø, 4488 Kvinesdal
Mobil: 906 40 899
Område: Kvinesdal, Sira, Eiken, Tonstad

Aadne Ådneram

Ådneram, 4443 Tjørhom
Mobil: 900 71 811
Område: Sirdal-Tonstad

Knut Kjølø Uppsaker

Uppsaker, 4519 Holum
Telefon: 38 26 72 46
Mobil: 917 87 464
Mandal

ROGALAND

Trond Hammersmark

Vasshus, 4463 Ualand
Mobil: 913 44 890
Område: Lund og Egersund

Ramsland Pukk

Lager FMK/transport
Røyslandsdalen 40, 4387 Bjerkreim
Mobil: 977 41 980
(dette er lager og kunder kan hente)

Per Magne Asheim

Nedrebøvn. 41, 4389 Vikeså
Mobil: 970 18 434
Område: Vikeså og Bjerkreim

Gjesdal Maskinstasjon

4330 Ålgård
Mobil: 975 14 516
Område: Gjesdal

Alf Magne Haarr

Stavheimsvegen 80, 4362 Vigrestad
Mobil: 959 23 639
Område: Vigrestad

Trond Skretting

Dysjalandsvn 281, 4360 Varhaug
Mobil: 906 80 143
Område: Hå kommune

Nærland Maskin a/s

v/Ole Asbjørn Nærland
Torlandsvn 272
4365 Nærbø
Mobil: 957 59 560
Område: Nordre del av Hå og Time sør

Sven Orstad

Myrsnipevn 3, 4353 Klepp Stasjon
Mobil: 901 19 951
Område: Klepp stasjon, Time nord

Leif Lende

Transportør
Lalandsvn. 198, 4353 Klepp stasjon
Mobil: 932 69 700

Killingland Maskinstasjon

Killinglandvegen 188, 4312 Sandnes
Mobil: 979 71 397
Område: Randaberg, Sandnes, Sola og Klepp

Arild Lerang

Revheimsvn. 215, 4046 Hafslund
Mobil: 958 72 012
Område: Stavanger

Reidar Roda

4160 Finnøy
Mobil: 971 61 697
Område: Finnøy, Rennesøy, Kvitsøy og Bokn

Sigurd Kleppa

4130 Hjelmeland
Mobil: 975 89 678
Område: Hjelmeland, Strand, Forsand og Ombo

Sverre Herabakka

4230 Sand
Mobil: 916 69 100
Område: Sand og Suldal

Olav Karstein Hjelmeland

Hjelmelandsvn 48, 5464 Dømmelvik
Mobil: 913 45 013
Område: Kvinnherrerad

Karmøy Bygdeservice

Bønesvegen 70, 4260 Torvastad
Telefon: 52 84 67 84
Område: Karmøy, Tysvær og Haugesund

KALK I STORSEKK

(pris pr. sekk)

Agri Dol

Kalkverdi 35/48
– 600 kg sekk kr 720,-

Agri Micro

Kalkverdi 54/55
– 500 kg sekk kr 900,-

Agri Brent

Kalkverdi 96/96
– 500 kg sekk kr 1040,-

Granulert kalk

Kalkverdi 48/53
– 600 kg sekk kr 780,-

Ring vår ordrettelefon 994 30 640

Felleskjøpet Rogaland Agder

FRA BONDE TIL BONDE

HØY/ HALM

Høy og halm

Vi leverer strø og luta halm, høy og høensilage over hele Vestlandet. Store firkantballer med 16 lag plast. Pris og kvalitetsgaranti.

Alf Steinhovden,
Vestfor a/s tlf. 45637887
alstein@online.no

Siloballer og høensilasje,

tørr halm, høy i småballer, til salgs.
Tlf. 950 54 000

Frøhøy og tørr halm

pakket i firkantbunt, til salgs.
Tlf. 957 44 584/991 08 360

Grasballer til salgs.

Ca. 450 stk. (God kvalitet).
Tlf. 971 79 850

Høy til kalv, sau og hest til salgs.

Tlf. 950 41 066

Grasballer, ca. 800 stk.,

fra kr 350,-. Fritt levert: Sandnes, Sola, Stavanger, Time og Klepp. Utfører flising/salg av fyringsflis.
Tlf. 926 81 275

Rundballer fra 2014 og 2015 til salgs,

på Mosterøy. Pris 300-400.
Tlf. 988 74 081

Rundballer til salgs

1., 2. og 3. slått. 8 lag plast med Grasaat +.
Førprøve 2. slått. Kr 350,- pr stk.
Tlf. 911 57 235

Grasballer til salgs.

Tlf. 975 89 591

Høy og grasballer

til salgs

ca. 100 stk. grasballer, kr 280,- pr. stk.
Høy i firkantballer, kr 2,50 pr. kg.
Stavanger, tlf. 913 86 604

JORD/BEITE

Beite til kjøttfe

ønskes leid, 15-20 stk.
Tlf. 971 48 017

Dyrka jord ønskes leigd eller gras på rot ønskes kjøpt, helst på Vigrestad.

Jonas Skibstad, 416 81 756
John Skibstad, 957 33 317

MELKEKVOTE

Ønsker å kjøpe/leige
geitemjølke kvote.

Tlf. 958 18 142

ARBEID UTFØRES

Alt innen grøftespyling

utføres med topp moderne utstyr, 500 m slange og stor vanntank
Tlf. 975 64 345

Garpestad saueklipping

Tlf. 97 42 46 54

MASKIN/UTSTYR salg

Brukte strekkmetallrister

på jernramme, til sau, til salgs.
6 stk. 120x200, 6 stk. 100x200,
1 stk. 110x200, 1 stk. 240x120.
Tlf. 977 23 948

Orkel appetittvogn

3m med kraftfor til salgs.
30 m dobbel skinne og strømskinne. Billig

Tlf. 473 53 245

MASKIN/UTSTYR kjøp

Blandetank

til datamix fôringsanlegg til gris, ønskes kjøpt.

Tlf. 454 21 168

LIVDYR

Drektige ammekyr/kviger

ønskes kjøpt, helst Hereford.
Tlf. 922 15 850

**Kjøle- og fryseanlegg/
varmepumper**
Sola Kjøleservice,
tlf. 918 53 800

ROGALAND INDUSTRI
&
LANDBRUK

WWW.RILAS.NO

Drensrør, anleggsrør, avløpsrør mm.
post@rilas.no - Tlf.: 977 41 926

Alle som bestiller
plansilo

i løpet av 2016 får med
plastikk/folie
til første siloen.

**Vi bygger på
Jærsk nøysomhet**

RÅ PLANSILO

TELEFON 916 92 692
WWW.RAAPLANSILO.NO

Brannvarslingsanlegg

Vi leverer og monterer og tar service på FG-godkjent brannvarslingsanlegg til landbruk. Vi selger alt av brannbekjempende utstyr og førstehjelpsutstyr til landbruk. Ta kontakt for befaring.

Stian Stokka

Servicetekniker Brann

Stokka Brannteknikk

tlf 453 98 866

post@stokka-brannteknikk.no

GODKALVEN

Drikkeautomat til lam

- Tysk kvalitet fra Holm & Laue
- 4 smokker
- For inntil 100 lam
- Kobles til kaldt vann
- Tilsett kun melkepulver
- Med eller uten vaske-program

Bestill nå for
levering i tide til
lammingen

**10% kampanje-
rabatt på 5 første
bestillinger**

Tel. 908 26 618 www.godkalven.no

Rørleggeren for landbruket

Comfort
Mæland Rør as

Comfort Mæland Rør as
Langgata 15
4362 VIGRESTAD

Tlf: 51 43 73 01 Fax: 51 43 78 89
e-mail: vigrestad@comfort.as
www.comfort-vigrestad.no

**Skal du bygge eller
reparere driftsbygning?**

Be oss om uforpliktende tilbud!

Konkurransedyktige priser:

Drensrør / overvannsrør 110 mm - 630 mm

Pumper til alle formål:

silosaftpumpe - sentrifugalpumpe -
vanningspumpe - brønnpumpe (borehull)

To åpne fjøs

Lørdag 19. mars kl 12-15

**Ammekufjøs hos Heidi og Børge Helliesen,
Merlandsveien 427, 4520 Sør-Audnedal.**

**Ungdyrfjøs hos Ommund Birkemo,
Birkemoveien 374, 4463 Ualand.**

Velkommen til visning av ammekufjøs med betongelementer, naturlig ventilasjon og gardiner i Sør-Audnedal. Fjøsset har plass til 50 morder, 15 oppfôring påsett og 15 rekruttering påsett. Fjøsset på Ualand er et isolert ungdyrfjøs med betongelementer og plass til ca 80 dyr.

Servering ved Nortura. **Velkommen!**

Caverion

J*S service
SOLUS • RØRING • LANDBRUKSSVUG

**GRUDE
BYGG**

Øen & Haugstad AS
Forskalling – Gulvstøp – Monteringer
Tlf: 911 18 754 – 977 16 436

IR BETONGARBEID AS
Forskalling - Støyping
Tlf: 417 53 171

t&l
Traktor & Landbruk
DEUTZ FARM

f Se www.fjossystemer.no for veibeskrivelse.

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3178 Våle
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

Stavnem & Vigrestad AS

Industrigata 10, 4362 Vigrestad - Telefon 51 77 18 80

Internett: www.stavnem-vigrestad.no **E-post:** post@stavnem-vigrestad.no

Vindu med PVC karm		Dører PVC med glass/tett	Dører vannfast X-finer	Stål/branddører EI60
Str. cm, b/h	Lukke vindu	Str. i cm, b/h:	Str. i cm, b/h:	Str. i cm b/h:
100 x 100*	kr 1350	89 x 209/199*	kr 4850	89 x 209* kr 4948
113 x 94*	kr 1490	99 x 209/199*	kr 4970	99 x 209* kr 5105
113 x 78*	kr 1340	109 x 209/199	kr 5550	109 x 209 kr 5380
120 x 80*	kr 1390	119 x 209/199	kr 5950	119 x 209 kr 5880
120 x 60*	kr 1290	149 x 209/199	kr 7950	149 x 209 kr 8696
100 x 50*	kr 1160	179 x 209/199	kr 9650	179 x 209 kr 9880
60 x 60*	kr 990	199 x 209/199	kr 10750	199 x 209 kr 10650
Fast vindu				
	kr 1080			
	kr 1190			
	kr 1070			
	kr 1110			
	kr 990			
	kr 930			
	kr 790			

Himlingsplate hvit Plastmo for fjøs: kr 68,50 pr. m²

Veggplater kompakt 12 mm: kr 279,- pr. m²

Veggplater kompakt plast 6 mm: kr 179,- pr. m²

FORSKALING OG BETONGARBEID

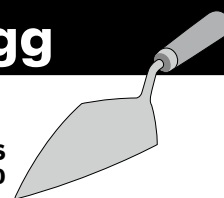
Fjøs, smalhus, grishus og redskapshus til landbruket

Lommi Jan Inge Lomeland 975 14 883

Landbruksbygg

Frå kjellar til tak, nybygg og rep./ominnredning.

Gunnar Høien AS
Tlf. 900 79 400

87.569 timer arbeidserfaring
- krever et vellykket eierskifte

Vi hjelper deg med å sikre et framtidsretta landbruk.

Les mer på www.kleppgrl.no

Klepp rekneskapslag
- økonomi og utvikling i jærsk ånd

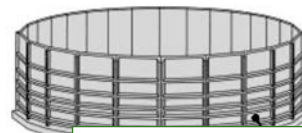
REGNSKAPTJENESTER // ØKONOMISK RÅDGIVNING
// UTVIKLING OG STRATEGISKE VALG

Vi forhandler alle Perstrup-produkter

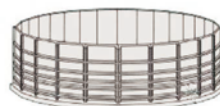
bl.a.:

- gjødseltanker
- skrapegulv nå også med gummibelegg
- industritanker
- tankoverdekning
- førtanker
- komplette fjøssystemer
- plansilo

4M beholdere
Størrelse 10-50 elementer
Også 5m høyde

Vi leverer rømningsstiger for bruk innvendig.

Mob. 932 15 061
www.perstrup.dk

PERSTRUP
NORGE AS

TID FOR KALKING

Franzitt vk 150 (Finmalt)

Kalkverdi CaO 55

Gode oppløsningsegenskaper

Rett i doffen eller gjødselkjeller uten bunnfall

Reduserer lukt i naturgjødsel samt bedre homogenitet

God pris: 500 kg sekk - kr. 598,-

Prisen er eks frakt og mva.

Kontakt vår ordretelefon: 51 70 06 70/

e-post: post@sandkompaniet.no

Dersom spørsmål ta kontakt: Jon Fløysvik 902 03 481

Nytt kufjøs!

Båsfjøsa utgjør om lag 80% av fjøs med mjølkeproduksjon i Ryfylke og på Haugalandet i dag. Lurer du også på framtida som mjølke- og storfeprodusent etter krav om lausdrift i 2024? Kom på møte og fjøsbesøk for fagleg påfyll og inspirasjon, og for å treffe andre bønder.

Vårt budskap er at det finnes moglegheiter – og at valget er ditt!

Dagmøter 12.00-14.45		Sand 15. mars Næringshagen Garaneset Sandsvegen 134, SAND	Finnøy 16. mars Utsyn Vikekleiva 22, Finnøy
Kveldsmøter 19.30-22.15	Ølen 14. mars Rådhuset Rådhusplassen 1, Ølen	Strand 15. mars Ryfylkegården Holta Holtavegen 267, TAU	Aksdal 16. mars Kantina i Rådhuset Aksdal

Program for møtene

Dag	Kveld	Tema
12.00	19.30	Satse på mjølka - det er ditt valg <i>v/Bruksutviklingsrådgjevar Bjørn Steinar Nesheim, TINE Rådgiving</i>
12.10	19.40	Eg vil vera mjølkeprodusent ! <i>Erfaringar etter utbygging v/mjølkeprodusentar</i>
12.30	20.00	Lausdriftsløysingar for mindre og mellomstore mjølkebruk - folkefjøs og nye fjøs <i>v/bygningsplanleggar Svein-Åge Vangdal, TINE Rådgiving</i>
13.30	21.00	Kaffi og drøs
14.00	21.30	Er økonomien til å leva med? Vurderingar og betraktingar <i>v/økonomirådgjevar Stein Ove Nesheim, TINE Rådgjeving</i>
14.30	22.00	Investeringsmidlar frå Innovasjon Norge <i>v/seniorrådgjevar Olav Tegle, Innovasjon Norge Rogaland</i> <i>evt. landbrukskontoret i kommunen</i>
14.45	22.15	Vel heim

Fjøsbesøk

Tidspunkt:	Her kan du besøke fjøset til:
30. mars kl. 11-13	Bjørn Kjetil Askvik, Vormestrandvegen 221, 4235 Hebnes Påbygg, 30 årskyr, Robot
31. mars kl. 11-13	Hallgeir Moen, Tjøstheimveien 148, 4120 Tau Nybygg, 53 årskyr, Robot
1. april kl. 11-13	Håkon Hanasand, Hanasandveien 556, 4150 Rennesøy Påbygg, 40 årskyr, Robot
4. april kl. 11-13	Lars Espevik, Espevik 5, 5560 Nedstrand Påbygg, 28 årskyr, Robot

Arrangør: Fylkesmannen i Rogaland i samarbeid med:

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

Innovasjon
Noreg

TINE RÅDGIVING

Framtidsretta og heilskapleg rådgiving

Me tilbyr òg rådgiving innan

- Bygg planlegging og maskinteknisk
- Økonomirådgiving; driftsopplegg, kvotekjøp/sal, optimalisering av driftstilskot
- Fôring av mjølkeku
- HMS

Rådgivinga er spissa ut frå lokale behov, og vil variera mellom einingane

Medlemsfordelar

- Tilgong til eit fagleg og sosialt nettverk
- Tilbod om fagmøte, markvandringar, kurs og individuell oppfølging
- Fagleg informasjon tilsendt på e-post eller i posten

Kontakt di lokale rådgivingseining

**Norsk
Landbruksrådgiving**

<http://www.nlr.no/>

VI ER KLARE FOR VÅRENS VAKRESTE EVENTYR!

SPRAYFO PRODUSERT PÅ NORSKE
MELKERÅVARER LEVERT AV TINE

SPRAYFO LAMMEGODT PRIMO

Standard lammemelk

Prisgunstig

SPRAYFO LAMMEGODT 51%

Høy kvalitets melkeerstatning

Med høy tilvekst

MooCall

kalvingsvarsler

Lac-Tek lammemelk
automat

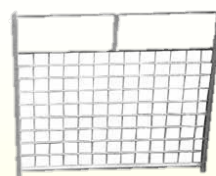

ColoQuick

råmelkhånderings-utstyr

SPRAYFO KALVEGODT

leveres også i 2 varianter: **Gul** og **Blå**

Gullstøya grunder og
porter.

Kommer i forskjellige
størrelser

Urban MilkShuttle

Sweetlics

mineralbøtter til sau og storfe.

ÅPNINGSTIDER FRA 12.03

HVERDAGER 07.30—16.00

LØRDAG 09.00—12.30

51770700

geir@bls-as.no

post@bls-as.no

Trenger du service på kjøleanlegg?

- Butikk kjøøl
- Industri kjøøl
- Aircondition
- Kjøøl/Fryseanlegg

STAVANGER
KULDE

-Prosjektering -Bygging -Service -Vedlikehold **VAKT 24/7**
www.stavangerkulde.no post@stavangerkulde.no Tlf:94971270

Ved- / Flisfyring

Vi leverer komplette anlegg

COVAtech AS – tlf: 400 17 385 – www.cova.no**KJERNEBORING****BETONGSAGING**

Meisling og utrensk av fjøs for ombygging ...

Egil Håland 4360 Varhaug 51 43 04 94 / 41 69 96 17

www.Toppaland.com

Edland Rørbøying er en mekanisk bedrift som har levert løsninger til landbruket i 21 år. Vi kan tilby alt bonden trenger i stål og aluminium.

Grinder og porter.
 Luker i aluminium.
 Leider til gjødselkum.
 Trapper og rekkverk
 Telskop porter for fôrgang.
 Innredning for storfe.
 Tyverisikring av dieseltank.

**Vi kan tilpasse alt til deres behov.
 Ta kontakt for en uforpliktende drøs!**

EDLAND RØRBØYING

Skurvebakkane 20, 4330 Ålgård
 Tlf : 51 61 81 70 - Mob : 90 18 96 03
info@erb.no for bestillinger
pte@erb.no for forespørsler

WWW.ERB.NO

Bankmøte hos deg?

DISTRIKTSSJEF ROGALAND
 Peder Skåre

Tlf 911 01 528
peder.skare@landkredittbank.no

Rente
 landbrukslån:

fra **2,95%**

Har du planer om utbygging på gården, eller vurderer du å refinansiere eksisterende lån til en lavere rente? Kontakt Peder for en prat om ditt lånebehov. Vi har spesialkompetanse på landbruksfinansiering og blant markedets beste betingelser på landbrukslån.

Landkreditt Bank
Landkredittbank.no | 815 52 245

Betongspalter

til storfe og gris
Rimelige priser
Karmøy Sveis & Landbruk
Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Høvel, sagespon og bark

til salgs. Leveres i 20-80 m³
lass. Nå også sponballer.

sagespon

borge.meland@gmail.com
Mob.: 911 74 250

Nybygg eller rehabilitering?

Ta kontakt med AH Bygg A/S

Vi har solid erfaring med
alle typer bygninger
til landbruket

Mølleavn. 12 - 4360 Varhaug
Tlf. 51 79 85 79
Fax: 51 79 85 78

Utleiemaskiner Felleskjøpet Klepp

Avant minilaster på henger
Fliskutter m/bildrag
Vedmaskin m/bildrag

Felleskjøpet Rogaland Agder

Tlf. 913 50 835
v/Martin Galta

Transportkasse Kalv, gris og sau

Mål B 2m L 1,6m H 1,2m

kr 16.900,- + mva

**Karmøy
Sveis & Landbruk**

Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

FINNØY

AUTOMATIKKSERVICE

VI UTFØRER:

- produksjon av små styresystemer
- installasjon av alarmer, kameraovervåkning og GSM styringer
- Fjernstyringer
- Salg, installasjon og service av varmepumper, kjøll og fryseanlegg
- Serviceavtaler på Elotec brannvarsling

Salg og service på:

FINNØY-VASKAREN

930 21 371- post@f-a-s.no - www.f-a-s.no

Følg oss også på Facebook!

ALT AV BETONGARBEID UTFØRES

Skal du bygge nytt, eller fikse på noe gammelt?

Hus, driftsbygning, plansilo, vi kan det meste – spør oss om pris!

Mob: 95 25 64 70, e-post: kjetil@oh-entreprenor.no

www.oh-entreprenor.no

**Øster
Hus
Entreprenør**

MINERALFÖR TIL SAU

Pluss Sau Mineralstein

– et allsidig tilskuddsfôr som passer til bruk både på beite og innefôring.

Produktet har god smakelighet og har et mineral- og vitamininnhold som er tilpasset sauens behov.

Mineralsteinen har vært testet i regi av Felleskjøpet Fôrutvikling og kan vise til svært gode resultater når det gjelder opptak og bruksegenskaper.

Pluss Sau Mineralstein passer i de fleste saltslikkesteinholdere.

Bestill på **www.fkra.no** eller ring vår ordretelefon **994 30 640**.

Pluss

Felleskjøpet Rogaland Agder

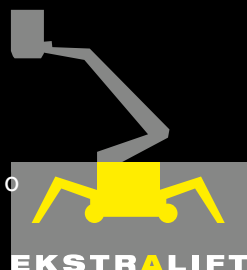
Opp?

Behov for lift?

Vi har utleie på Bryne, Vigrestad og Harestad i Randaberg.

Ring oss på 970 85 666 og nå nye høyder!

www.ekstralift.no

Materialer til driftsbygning

Saelekter, kledning og villmarkspanel

Bark og flis

Tlf. 51 45 13 39/99 44 79 03
99 15 52 33

Ned?

Vi leier ut minigravere fra 1,7 til 2,6 tonn, med eller uten fører hytte.

Meislehammer, steinklype, hyggelige priser. Ring 970 85 666!

www.ekstragraver.no

For oppsett av gjerde ring og få tilbud:

Veshovda Drift AS

/v Rolf Gravdal tlf 97 19 60 45

NYBYGG, TILBYGG OG REHABILITERING

FOTLAND BYGG AS

OLE GABRIEL FOTLAND
TLF. 46 17 50 60
post@fotlandbygg.no www.fotlandbygg.no

Nesvik Landbruksbygg as

Leverandør av komplette landbruksbygg

- Betongarbeid
- Påbygg
- Nybygg
- Betongelement
- Rehab av fjøs
- Betongsaging
- Kjerneboring
- Meisling
- Stålsper
- PVC dører-vindu

Stian Nesvik, 957 60 445 / E-post: stian@nesvik-lb.no
Sigmund Nesvik, 904 08 978/ E-post: sigmund.nesvik@gmail.com

STAVNEM & VIGRESTAD AS

STÅLSPERR

Vi leverer stålsper til:

Jordbruk, Fjøs, Redskapshus og Forretningsbygg mm.

Stavnem & Vigrestad AS

Industrigata 10,

4362 Vigrestad

Tlf: 51771880 / 98217950

mail: post@stavnem-vigrestad.no

Tiger meisel til gravemaskin

Alle størrelser. Stort lager.

Karmøy
Sveis & LandbrukTlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

I tillegg til alle typer betongsaging tilbys:

- KJERNEBORING
- MEISLING
- ALT I RIVING

Vi utfører rilling av spaltegulv/oppsamlingsareal i fjøs, med gode erfaringer.

KAY'S
BETONGSAGING

Nærbø

Tlf. 908 37 365

- Dokumentert lik avling som ved bruk av tradisjonell mineralgjødssel

- Lengre virkning, bedre smak og avbeiting

- Kan leveres med/uten tilsatt kobolt som standard og med kobber som bestillingsvare

HELgjødssel

Norges smarteste beitegjødssel!

Helgjødssel kombinerer egenskapene til hønse-gjødsele med styrken til mineralgjødsele.

Gjødsele er utviklet i samarbeid med NLR Rogaland.

Se www.naturgjodsel.no for mer informasjon og tester/rapporter.

NORSK NATURGJØDSEL

Kvalitet inn = KVALITET UT!

Rindavegen 180 4352 Voll | Pb. 208 Sentrum 4001 Stavanger
T: 51 42 00 22 | E-post: info@naturgjodsel.no www.naturgjodsel.no

For innmelding av slaktedyr og livdyr, spørsmål om inntransport, avregning, livdyrkjøp og andre henvendelser til Nortura, bruk følgende telefonnummer:

Medlemssenter Forus: 800 33 315
Medlemssenter Sandeid: 800 33 455
Medlemssenter Førde: 800 30 360
Henvendelses som gjelder fjørfe, kontakt Nortura Hå, 03 070

Har du alt klart til lamminga?

I temaarket "Mindre lammetap" har Team småfe laga fylgjande liste over det som må vera klart til ein travel lammeseson.

Ordne i god tid før lamminga:

- Ryddig og oversiktleg (system) i og rundt fjøs
- Vaksinere sauene
- Overtreksklede og støvlar til veterinær og andre som skal inn i fjøset
- Mogelegheit for handvask
- Råmjolk i frysaaren (frå sau året før og frå ku som reserve)
- Øymerke og tang
- Framfalls sele
- Helsekort

Ordne til lamming:

- Nok folk (vaktlister)
- Viktige telefonnummer (veterinær, Mattilsynet, osv.)
- Nok grunder til å skilje frå søyer som skal lamme
- Mogelegheit for lamma til å ligge på tett underlag
- Lammingslister/noteringsbøker
- Til fødselshjelp:
 - o Hansker, lange og korte
 - o Glidemiddel
 - o Såpe med lav pH til vask av søya
 - o Bøtte
 - o Reine tau/snører etc. til fødselshjelp

- Merkestifter
- Jod eller blåspray, sårsalve osv.
- Flasker med smokker til lamma
- Lammesonde
- System for å forhindre nedkjøling av lam og for oppvarming av nedkjølte lam
- Evt. Utstyr til kopplamproduksjon (alt ein treng)

Har du alt dette på plass? Før du veit ordet av det, er lamminga i gang!

Sjå meir på medlem.nortura.no/smaafe/lamming.

Bli med i Helsegris

Helsegris er et nytt elektronisk dokumentasjons- og rådgivingsverktøy for gris. Verktøyet er nettbasert og skal kvalitetssikre daglig praksis i besetningen, inkludert hygiene, helse og velferd.

Helsegris skal gi et godt grunnlag for målrettet rådgiving og positiv økonomisk gevinst for den enkelte svineprodusent.

Les mer på medlem.nortura.no/gris/siste_nytt.

Stormøte om sau og lam

Fylkesmannen, Nortura, prosjekt sau i Kvinesdal, Farsund, Hægebostad og Lyngdal arrangerer stormøte om sau og lam i Kvinesdal kulturhus tirsdag 15. mars kl. 19.00.

Program:

- Ein god start om våren kan gje gode resultat på utmark/heibeiter v/veterinær Siv Meling
- Føring/økonomi av sommarlam v/ Siri Haugland i Nortura

Nortura spanderar mat og drikke. Alle er hjertelig velkommen!

Fagmøte om ammeku i Lærdal

Nortura arrangerer fagmøte om ammeku på Håbakken i Lærdal tirsdag 15. mars kl. 19.30.

- Enkel innføring i Ammekuproduksjon, v/ Karl Vie, Nortura
- Økonomi i ammekuproduksjon, v/ Jo Helge Sunde, leiar i storfeprosjektet i Sogn og Fjordane
- Rimelege bygningsløyseringar på ammeku, v/ Jon Olav Husabø

Vel møtt!

Fagtur for unge bønder i Agder

Onsdag 30. mars inviterer vi, Nortura, FKRA, NLR Agder, og Tine, unge bønder i Agder til fagtur der vi skal besøke slakteriet Nortura i Egersund og kraftforfabrikken til FKRA i Stavanger.

Program:

- 06.00 Avreise fra Harebakken, Arendal
- 10.00 Ankomst slakteriet
- 10.00 -12.00 Omvisning og lunsj på slakteriet
- 12.30 Avreise til Stavanger
- 14.00 - 16.00 Omvisning på fabriken i Stavanger og litt mat
- 16.00 Hjemreise

Vi har booket buss med plass til 50 stk, så det er begrenset plasser. Bussen starter på Harebakken i Arendal og stopper på Gaupemyr i Lillesand, Brennåsen ved Kristiansand og i Lyngdal, så du kan hoppe på bussen der det passer best.

Påmelding innen 17. mars til josefa@nlr.no tlf. 90766313, kristin.skranefjell.eikeland@nortura.no tlf. 94872942, eivind.kallhovd@tine.no tlf. 91619852 eller ola.stene@fkra.no tlf. 95216260.

Turen er gratis, så hiv deg med!

Kadaverhenting

Telemark, Aust-Agder til riksv. 9	901 43 399
Sør-Rogaland, Vest-Agder til riksv. 9	51 43 12 10
Ryfylke (øyene)	975 29 218
Nord-Rogaland opp til Sognefjorden	905 62 045
Sogn og Fjordane nord for Sognefjorden	57 87 69 00
Sunnmøre og deler av Nordfjord, nord for Nordfjorden	908 94 650

Nødslakt

Telemark og Aust-Agder	416 18 622
Sør Rogaland/Vest-Agder + Dalane utan Bjerkreim	478 73 179
Sør-Rogaland (Eigersund/Forus)	480 11 600
Nord-Rogaland (dagtid)	480 99 248
Nord-Rogaland (kveld/helg) + Bergen og Hardanger	977 52 537
Resten av Hordaland	482 88 105
Sogn og Fjordane - Sogn	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord sør for Nordfjorden inkl. Stryn sentrum til Oppstryn + Sunnfjord	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord nord for Nordfjorden og Sunnmøre	977 75 210/ (908 94 650)
Romsdal og Nordmøre	975 75 137

Medlemsbutikker

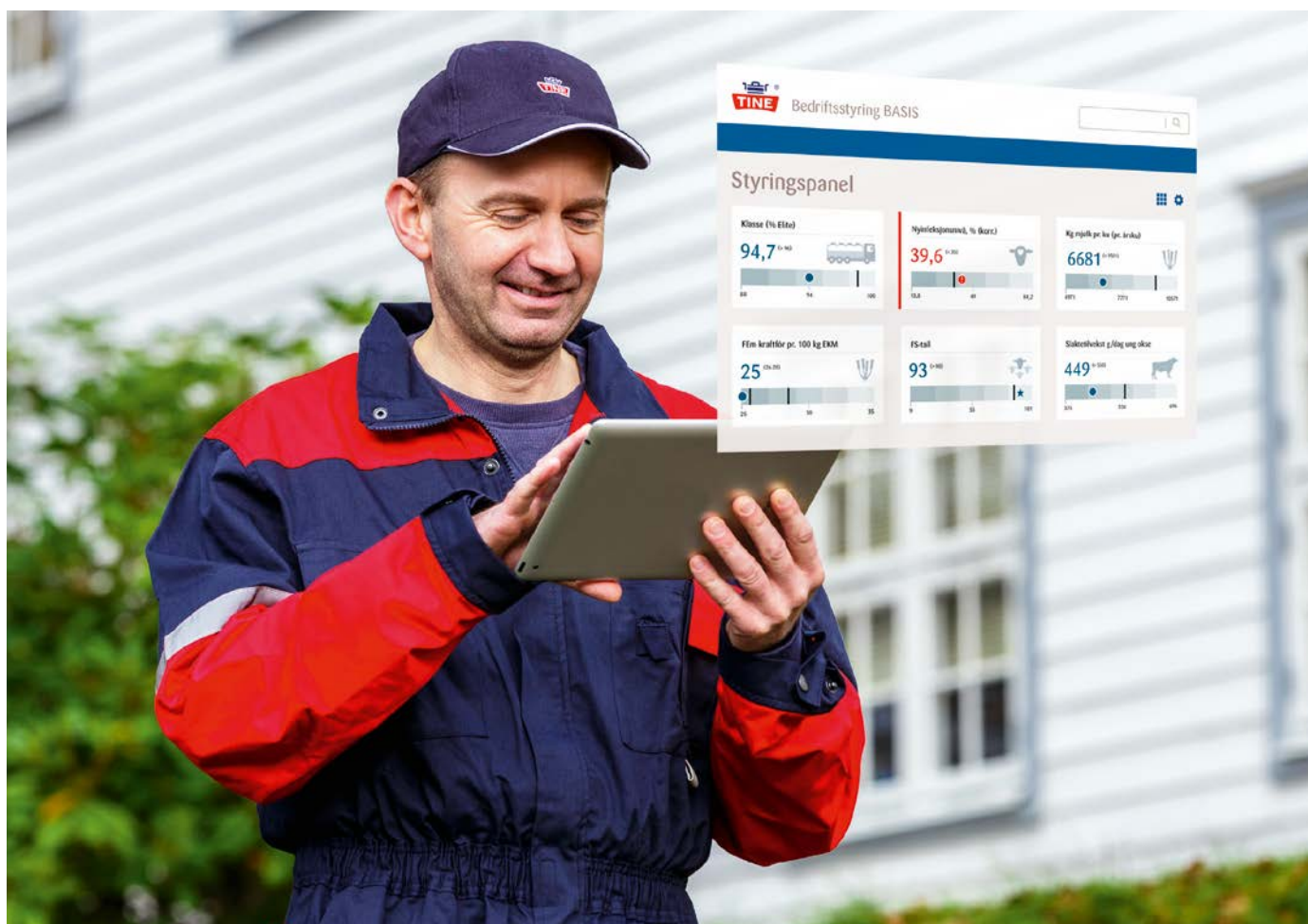
Førde	57 83 47 49 / 948 38 141
Forus	52 87 78 24
Egersund	51 46 41 68
Sandeid	52 76 42 18
Voss	476 75 411
Bergen	55 36 21 20 / 918 04 555
Sogndal	993 03 086

TINE RÅDGIVING

Returadresse:
Bondevennen
PB 208, sentrum
4001 Stavanger

Enklere hverdag og mer lønnsom drift

TINE Bedriftsstyring BASIS er en videreutvikling av Kukontrollen med avanserte beregningsmodeller og ny visuell framstilling av informasjon om drifta. Ta kontakt med din TINE-rådgiver som hjelper deg i gang med det nye Styringspanelet!

- ✓ Driftsovervåkning
- ✓ Prognoser
- ✓ Produksjonsplanlegging
- ✓ Resultatsammenligninger
- ✓ Økonomisk analyse

TINE Rådgiving - din foretrukne kompetansepartner!
medlem.tine.no / medlemstelefon 51 37 15 00